

Наше Слово

PIK LXV № 12 (3267) ВАРШАВА, 22 БЕРЕЗНЯ 2020 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Ян Пекло:

«В Росії може статися щось, що буде для нас всіх великою несподіванкою»

Про польсько-українські стосунки, стратегію Зеленського і плани Путіна, «корисних ідіотів» і перспективи Росії говоримо з польським дипломатом, експертом з питань геополітики і великим другом України Яном Пеклом.



Фото надав Польський інститут в Києві.

Минув рік після відкликання вас із посади надзвичайного і повноважного посла Польщі в Україні. Чи протягом цього часу відбулися, на вашу думку, суттєві зміни в політиці РП до свого східного сусіда?

Кардинальних змін немає. Але відкрилося віконце можливостей. Були зустрічі між президентами Дудою і Зеленським, які запевнили один одного в добрих намірах. Україна погодилася відмінити мораторій на пошуки польських поховань і ексгумацію на своїй території, і зараз це відкриває дорогу до кращих відносин. От тільки для України в цей момент пріоритетними є фіналізація реформ і розв'язання проблеми, яку під час виборчої кампанії обіцяв вирішити Володимир Зеленський — закінчення війни. Тому зрозуміло, що, якщо йдеться про польсько-українські відносини, тема історичної політики для України зараз не виглядає найважливішою.

Після відміни мораторію на пошукові роботи Зеленський заявив, що Україна очікує від Польщі симетричних дій. Чи були з польської сторони зустрічні кроки?

Ішлося про відновлення українських поховань, зокрема, пам'ятника на горі Монастир. Але влада цього досі не зробила. А варто підкреслити, що це місце увічнює пам'ять українських воїнів, які загинули у боротьбі проти КДБ (Комітет державної безпеки СРСР — *ред.*). Тобто це — не конфліктна справа.

Натомість від Анджея Дуди прозвучало запрошення спільно відсвяткувати сторіччя Варшавської битви. Чи варто сподіватися на подальшу позитивну зміну акцентів у польсько-українських відносинах?

Нагода проситься сама. Наступний раз буде аж через 100 років. Сторіччя Варшавської битви, сторіччя героїчної оборони Замостя під керівництвом генерал-хорунжого армії УНР Марка Безручка. Водночас 9 травня 1920 року в Києві пройшов спільний переможний парад армії Української Народної Республіки та Польського війська — після звільнення ними 7 травня столиці України від більшовиків. Тому з'явилася хороша ідея провести 8 травня великий польсько-

український парад у Києві. Варто зробити історичну реконструкцію. Є, зрештою, польсько-литовсько-українська бригада, яка могла би взяти участь у цьому заході. Тільки наразі, на жаль, нічого в цьому напрямку не відбувається.

Парад польсько-литовсько-української бригади 8 травня у Києві був би досить сильним сигналом для світу і для Росії.

Варто нагадати всім про польсько-українське братерство зброї. Адже якби не було перемоги над більшовиками під Варшавою з допомогою українців у 1920 році, то, можливо, світ би виглядав інакше. Після того, як опір Варшави був би зламаний, Ленін планував експансію до Німеччини, де вже була підготовлена основа — ради робітничих депутатів. І, напевно, радянські війська тоді швидко дійшли би до Парижа, де їх також привітали би досить радісно. І ми б мали зараз зовсім інший світ.

Гарна нагода не тільки для зміни риторики, але і для перезавантаження відносин між нашими країнами. Чи зможемо ми стати вище за історичні суперечки, які нас розділяють?

Польща, як і Україна, пробувала будувати свою національну ідентичність на історичних питаннях. Для України це традиція УПА і боротьби з радянськими окупантами. Тут не йшлося про те, щоби прославляти УПА через те, що відбулося на Волині. А для Польщі це, зі свого боку, повернення пам'яті про «Проклятих солдатів» («Żołnierzy wyklętych»), які воювали за вільну країну і які ту війну, як і українці, програли. Тобто тут з одного та з іншого боку є схожі моменти. На жаль, ці дві уяви, дві пам'яті не комплементарні щодо певних етапів історії. І це не могло не призвести до конфлікту. Але ми маємо також спільні позитивні історичні карти, треба тільки вміти до них звертатися, а не концентруватися винятково на окремому періоді й на негативах. Зараз у Польщі триває передвиборча кампанія. Думаю, президент міг би використати позитивні історичні дати для того, аби створити новий тон відносин між нашими країнами.

Тим більше, що інструменти історичної політики як досконалий спосіб посварити поляків та українців успішно використовує Росія.

І дуже активно. Та діяльність спирається в основному на місцеву агентуру впливу, часто на так званих «useful idiots» — корисних ідіотів (терміном *useful idiot* у політичному сленгу називають особу, яка відстоює певну ідею без повного розуміння її мети — *ред.*). Тих, ким можна легко маніпулювати і хто буде повторювати неправдиву інформацію, яку їм «вкинуть». І вони теж, на жаль, ефективні й небезпечні. Така мережа впливу створена не безпосередньо з російських агентів, але вони опосередковано нею маніпулюють.

Російські впливи — сильніші чи слабші — важко не зауважити у багатьох країнах.

Російська агентура діє у всьому світі і може застосувати до конкретних країн різні технології. Найбільш болючим є те, що все ж знаходяться люди і навіть середовища, сприйнятливі до таких маніпулятивних впливів. Найбільше російське досягнення — це, без сумніву, політичний успіх партії «Альтернатива для Німеччини» («Alternative für Deutschland»), яка зараз має дедалі більше голосів і прямує до того, аби здобути вплив і владу. А якщо йдеться про Францію, то там Росія досить активно підтримувала «Народний фронт» Марі Ле Пен, а зараз заграє із президентом Еммануелем Макроном.

У жовтні 2015 року в інтерв'ю виданню «Dziennik Polski» ви зазначили, що для Володимира Путіна одним із пріоритетних є питання сухопутного «коридору» до Криму, з якого він хоче зробити велику військову базу, що дозволила би йому контролювати Чорноморський басейн. Чи актуальні ці слова зараз?

Я думаю, що так. Це питання важливе для Путіна від самого початку і залишається ключовим й надалі. Росія прагне повного контролю над басейном Чорного моря. Їм удавалося проводити таку політику з Туреччиною, але зараз вона повернулася на старі позиції, що значно обмежує російські можливості. Це знову ж таки може підштовхнути Путіна до спроб захопити сухопутний коридор на Крим. Де — не маймо ілюзій — або вже є, або невдовзі будуть ракети з ядерними боеголовками. Зараз є сухопутний доступ через Керченський міст, але зі стратегічної точки зору він не досить безпечний. Достатньо однієї ракети — і того мосту немає.

18 лютого відбулася ескалація бойових дій на Сході України. Поблизу Золотого (де не так давно розвели війська) та інших міст Луганської області російські збройні формування спробували захопити українські опорні пункти. Зараз масові обстріли продовжуються, окупанти стріляють і по будинках цивільних мешканців. Ці дії — спроба зірвати так званий «мирний процес» чи щось інше?

Думаю, це дуже простий сигнал. Путін хоче показати: якщо Україна не погодиться на російські умови — зокрема, на вибори на Донбасі до встановлення контролю над кордоном — то матиме проблеми. Це сталося через 2 дні після телефонної розмови Зеленського з Путіним, коли, імовірно, російський президент вкотре почув від українського, що спочатку — контроль над кордоном, а потім будемо говорити про вибори. Ідея поставити віз перед конем — а це би виглядало саме так — дуже непопулярна в українському суспільстві, тож Зеленський мусить із цим рахуватися. А Путін хотів показати, «хто тут керує», хотів полякати. Але це йому не дуже вдалося. Виявилось, що українці добре підготовлені.

«Політика непам'яті» на комісії нацменшин



ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

На комісію національних та етнічних меншин, котра займалася вандалізмом проти українських пам'ятників, вкотре прийшов депутат націоналістів Гжегож Браун. На засідання він привів перемиського депутата Анджея Запаловського та колишнього редактора Kresy.pl — Марціна Скальського. Знаменно, що засідання відбулося в річницю злочину проти українців у Сягрині.

У вівторок, 10 березня, комісія національних та етнічних меншин польського Сейму займалася ситуацією українських пам'ятників у Польщі. План роботи передбачав, зокрема, розгляд інформації Міністра культури та національної спадщини про становище та проблеми кладовищ і місць вшанування пам'яті української меншини у Польщі; розгляд інформації міністрів внутрішніх справ та адміністрації і юстиції про акти вандалізму, пов'язані з цими місцями. Свій погляд на справу представило також Об'єднання українців у Польщі.

На засіданні були також представники Державної прокуратури, Бюро превенції і Кримінального бюро Головної комендатури поліції.

Місця «конфліктної» пам'яті

Представник Міністерства внутрішніх справ і адміністрації Анджей Сошовський та Роберт Круль з Державної прокуратури зосередилися на представленні статистик. Перший «категорично засудив усі випадки вандалізму», водночас вказав, що «більшість об'єктів має нелегальний характер». Представник прокуратури вказав, що зараз у прокуратурі є 2 кримінальні провадження — перше стосується зневаження могили в жовтні минулого року в Пикуличах, а друге зневага місця спочинку у Фредрополі навесні 2019. Щоправда, представник прокуратури сказав, що могила стосується «померлих громадян України».

Широко справу представив держсекретар Міністерства культури Ярослав Селлін, котрий прийшов у супроводі представника міністерства директора, Пйотра Шпановського.

Селлін згадав про двосторонню умову Польщі з урядом України з березня 1994 року, згідно з якою захистові підлягають ті пам'ятники, котрі були вписані до відповідного реєстру місцевими воєводами.

— Оцінюється, що об'єктів української пам'яті найбільше є на Підкарпатті, там їх 80. Проте воєвода вніс у реєстр, тобто охороняє на основі закону про могили і військові цвинтарі, лише 6, я їх перерахую: це військовий цвинтар у Пикуличах, військовий цвинтар у Ланьцуті, а також колективні поховання у Павлокомі, Добчі, Красній і Плазові, — наголосив Селлін.

Те саме — на Люблинщині: загалом, за оцінкою держсекретаря, у воєводстві є 16 місць української пам'яті, проте во-

євода вніс під охорону лише 7: у Бересті, Князях, Вербиці, Верховинах, Сосновиці, Молодятичах і Сягрині.

— Інші об'єкти є нелегальними, — сказав Селлін, після чого поправився: — тобто їх немає в реєстрі.

Окрім пам'ятників місцевих українських, Селлін згадав також про військові поховання «петлюрівців» і червоноармійців в інших воєводствах Польщі.

— Багато дискусій і напруження є навколо пам'ятника на горі Монастир, — згадав Селлін, — акт вандалізму щодо цього пам'ятника мав місце у 2015 році, а останній відбувся в січні 2020 року. Підкарпатський воєвода відмовився вписати цей пам'ятник до реєстру військових могил, що означало б автоматичну опіку у зв'язку з негативною оцінкою рязівського відділу Інституту національної пам'яті. У січні воєвода звернувся до директора відділу з проханням підтвердити особи та обставини загибелі похованих там людей — додав він, вказуючи, що воєвода минулого місяця також звернувся до центрального відділу ІНП з проханням провести ексгумації в Монастирі, «щоб розвіяти всі сумніви».

Для ІНП ці сумніви виявились обґрунтованими, а воєвода вказав, що впише пам'ятник до реєстру за двох умов: встановлення кількості та осіб похованих у цій могилі, а також з'ясування, чи ці особи не брали участі у «злочинних діях» перед смертю і битвою з НКВД (укр. НКВС — Народний комісаріат внутрішніх справ СРСР).

Іншими місцями «конфліктної» пам'яті, як висловився Селлін, — є Радруж і Верхрата, він також згадав про розбір пам'ятника у Грушовичах. У Терках, як додав держсекретар, — триває пошук та ексгумації польських громадян української національності, що загинули в липні 1946 року. Непокої з'явилися після початку будівництва на місці цього поховання.

ОУП: це системна проблема

Своє бачення проблеми представило Об'єднання українців у Польщі (ОУП). Є приклади, котрі підтверджують, що нищення українських пам'ятників було організованою, скоординованою операцією, котра підтримувалася особою, що була резидентом Росії — наголосив у своєму слові голова ОУП, Петро Тима.

— Ця людина пов'язана з середовищами, що займаються дестабілізацією, стоять за нищеннями польського гробу в Гуті-Пеняцькій, — підкреслив Тима.

Він вказав на неточності у доповіді Ярослава Селліна, зокрема невнесення пам'ятника в Монастирі до відповідного реєстру пам'ятника.

— Питання Монастиря увиразнює проблему не зовсім справної державної машини, що займаються встановленням пам'ятників — наголосив Тима. — Закиди, що представляються [щодо цього місця пам'яті], є припущеннями. Справа Монастиря тягнеться від 2015 року і весь час повертається через дії вандалів.

Вказуючи на інші місця української пам'яті в Польщі, Тима вказав на монумент у Вербиці, де колишні мешканці села вшанували пам'ять загиблих односільчан. Як вказав Тима, у польській публічній дискусії експонується приналежність українців до УПА — але не-

має дій, що вказують на вшанування українців, котрі брали участь у інших формуваннях, зокрема їхній внесок у вересневій кампанії польської армії 1939 року.

— Якщо ми говоримо про заборону проведення пошукових робіт українською стороною, то перед цим була нота МЗС України, нота посольства України, заяви українських організацій у Польщі в справі знищення окремих об'єктів. Натомість реакція [польської держави] почалася тільки після заборони ексгумацій на території України, — вказав Тима.

Він переконаний, що дії проти українських пам'ятників у Польщі спрямовані не лише проти української спільноти в Польщі — вони також були вчинені проти польської держави. Описуючи ці епізоди як частину «гібридної війни», Тима підкреслив, що нищення цих пам'ятників представляється в інформаційному просторі як «провокація української меншини чи СБУ».

Голова ОУП також підкреслив: держава не розпочала діалогу з українською спільнотою, і — що виявляє рапорт Верховної контрольної палати (NIK) — багато українських пам'ятників на Люблинщині і Підкарпатті не внесено у відповідні реєстри. Це, на думку Тими, суперечить європейським стандартам гарантії прав національних меншин згідно з рамковою конвенцією Ради Європи.

— У Польщі багато говориться про політику пам'яті, — завершив свій виступ Тима. — Я хотів би сформулювати тезу, що в питанні вшанування польських громадян української національності на території воєводств південно-східної Польщі реалізується політика непам'яті. Утворення так званих «нелегальних» пам'ятників було наслідком громадських настроїв, ворожості щодо відмінного опису історичних подій і того, що нащадків учасників тих подій часто вже немає на території згаданих воєводств, — підкреслив він.

Чи буде дезидерат комісії?

У дискусії, після представлення інформації уряду і національної меншини, порушено великий спектр тем, котрий не завжди відповідав тематиці зустрічі комісії.

— Якщо йдеться про об'єкт у Монастирі, ми схильні вважати, що це пам'ятник легальний, проте який не знаходиться у відповідному реєстрі, — відповів на сумніви Тими Ярослав Селлін. — Ми прагнемо, щоб він там опинився і підлягав відповідній охороні.

Він додав, що реагує на нищення українських пам'ятників у Польщі, а такою реакцією є обіжник до воєвод, після якого Селлін «очікуємо реакції воєвод».

Селлін відреагував на закид Тими шоло «політики непам'яті»: «Я хотів би, щоб це змінилося, хотів би, щоб ви подавали заявки на встановлення пам'ятників, ми повинні знати, що саме ви хочете вшановувати і скільки це має коштувати».

— Це не українські пам'ятники, це пам'ятники злочинних організацій — додав депутат націоналістів Гжегож Браун, котрий не є членом комісії, проте вкотре на ній з'явився. До української меншини він звернувся: «Я поляк латинської цивілізації, недорізаний,

недобитий, коротше кажучи, нас тут не багато». Браун кілька разів брав слово в дискусії, проте голова комісії Ванда Новіцька виключила йому мікрофон, коли він почав персональні атаки на Яцека Куроня, дружина котрого Данута була присутня на засіданні. Голова комісії при цьому наголосила, що заявами депутата Брауна «має зайнятися комісія етики».

Браун привів на засідання перемиського депутата Анджея Запаловського та колишнього редактора порталу Kresy.pl Марціна Скальського — останній намагався представити цитату Данути Куронь у перевернутому світлі і йому теж голова комісії виключила мікрофон. Депутатка Агнешка Гурська (ПіС) закинула ОУП «однобокість» і нагадала Тимі 1943 рік, коли «українські націоналісти розпочали етнічні чистки на Волині».

— Я вражена частиною закидів, що прозвучали тут в сторону Об'єднання українців у Польщі, — казала під час дискусії Іза Хруслінська — Ми багато разів порушували справу [нищення українських пам'ятників] у відкритих листах, ми провели різні акції у багатьох місцях знищення. Ми відчуваємо справжніми патріотами, пане Браун, проте наш патріотизм включає в себе національні меншини.

Вона додала, що не може сприйняти того, що говорять про українські пам'ятники в Польщі Браун і Запаловський. «Якщо ми належимо до європейської цивілізації, ми не маємо права нищити могили», — підкреслила Хруслінська.

— Я би дуже хотіла, щоб на основі цієї зустрічі був створений дезидерат комісії, — наголосила Данута Куронь. — Брак рішення цієї справи деморалізує, це нищить нашу молодь, ми не можемо занедбати цю тему, і я хочу, щоб ми цю справу в цій каденції вирішили. Ця комісія повинна видати посил, що категорично засуджує вандалізм проти пам'ятників у Польщі — польська держава повинна захищати цю пам'ять.

Олександр Стець з Перемишля нагадав про соту річницю Варшавської битви і про інтернування представників УНР у Польщі. — Міністр Селлін перерахував цвинтарі цих людей у Польщі, проте не згадав про їхній дуже різний стан. Цвинтарі у Стшалкові, Вадовицях, у Дубинах біля Гайнівки — у катастрофічному вигляді. І тут підвела польська і українські держави — додав Стець.

Він також прокоментував висловлювання Тими про «політику непам'яті».

— Я би тут говорив про політику «обмеження пам'яті». Була акція польських і українських скаутів «Полум'я братерства», і вона не дісталася до публічної думки.

Європарламентарій Кароль Карський (ПіС) вказав, що варто припинити поєднувати справи поляків за кордоном і національних меншин Польщі.

— Не можна погодитися з тим, що польських громадян української, німецької чи литовської національності роблять заручниками поляків в інших країнах. Це польські громадяни! Ми повинні дбати про наших громадян, це була б перемога тих, хто обмежує поляків за кордоном, — наголосив він.

Після його висловлювання пролунали аплодисменти. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Фонд «Наш вибір» запускає загальнопольську інфолінію для іноземців

З 16 березня почала діяти загальнопольська інформаційна телефонна лінія для іноземців у Польщі. За номером +48 727 805 764 можна отримати консультацію щодо легалізації перебування та роботи — українською, польською, англійською та російською мовами.

У Польщі наразі немає загальнодержавної інфолінії для іноземців. До середини 2018 року таку послугу надавала Міжнародна організація у справах міграції, але пізніше цей проект закрили через відсутність коштів. Локальні інфолінії починають діяти у Вроцлаві та Познані; очікується, що така послуга з'явиться у Варшаві.

Відтак, фонд «Наш вибір», що з 2009 року займається діяльністю, пов'язаною з українськими мігрантами у Польщі, став одним із перших, хто запустив загальнопольську інфолінію для іноземців.

«Катерина» польською мовою і жовто-блакитне Дніпро

У Кракові до дня народження Кобзаря організували конкурс художніх робіт «Мое бачення творів Шевченка» та відкритий Шевченківський конкурс читців. Його провели українське консульство, Фонд масових заходів та Осередок української культури і мистецтва.

Несподіванкою цього річного конкурсу стало те, що більшість робіт надійшла не від українських, а від польських дітей. З ініціативою виступила вчителька початкової школи №5. На уроках учні читали уривки поеми «Катерина» і вірш «Реве та стогне Дніпр широкий», а потім створювали малюнки за мотивами творів — судячи з них, діти більше перейнялися долею Катерини, хоча жовто-блакитне Дніпро у роботах теж був.

Конкурс мав чотири вікові групи, у кожній з яких журі визначило лауреатів трьох призових місць — деякі з них посіли одразу кілька дітей, тож без нагороди, солодощів і дипломів не залишився ніхто. Окрему подяку від Генконсульства України отримає також учителька — але відбудеться це вже після закінчення карантину і відновлення навчання.

Конкурс читців цього року через карантин також пройде у незвичному інтернет-форматі. Учасникам запропонували опублікувати відео своїх виступів на Facebook-сторінці заходу, де їх зможуть подивитися і журі, і глядачі. Оцінюватимуть виступи актор Краківської опери Роланд Райзер, акторка Анастасія Демінковська, керівниця Фонду масових заходів Надія Мороз-Ольшанська. До уваги братимуть інтерпретацію тексту, культуру слова та акторські здібності конкурсанти. Переможців обиратимуть у шістьох вікових групах — до 7 років, 8-11, 12-15, 16-18, 19-26 років, а також 27 років і старше. Лауреати I, II та III місць отримають нагороди і дипломи.

Відкритий Шевченківський конкурс читців проводиться з ініціативи Міністерства закордонних справ України вже втретє. Він має популяризувати творчість Тараса Шевченка та заохочувати молодь читати поезію.

Світлана ЛАГУЗ

Читання віршів Шевченка у Любліні



Фото авторки статті

9 березня у сквері ім. Тараса Шевченка в Любліні відбулися традиційні шевченківські читання. У них взяли участь мешканці міста — українці і поляки, а також представники литовсько-польсько-української бригади ім. Великого Гетьмана в Любліні на чолі з командиром Дмитром Братишком. Вірші читали діти з місцевих шкіл та члени самоврядування, зокрема віцемершалок воеводства Збігнев Войчеховський, керівник Центру міжнародної співпраці Кшиштоф Становський, а також консул України Юрій Кучервий. Організувало шевченківські читання Українське товариство.

Олеся Гераль

Уповноважений з громадянських прав у Польщі займеться питанням українських місць пам'яті

Уповноважений з громадянських прав у Польщі (Rzecznik Praw Obywatelskich) Адам Боднар звернувся до міністра культури Пйотра Глінського з проханням підготувати законодавчі положення, які б регулювали правовий захист могил та пам'яток, важливих для української меншини у Польщі. Про це повідомляє видання «Rzeczpospolita». Про випадки знищення українських пам'ятників Адама Боднара поінформувало Об'єднання українців у Польщі.

Меншина заявляє, що польський закон не регулює статус пам'яток української історії. До сьогодні немає списку таких місць, хоча Польща та Україна у двосторонній угоді від 21 березня 1994 року зобов'язалися охороняти пам'ятки та місця поховань жертв війни й політичних репресій. Польська держава не може забезпечити ефективну та всебічну допомогу у цій справі. «Отже, важливо, щоб Міністерство культури та національної спадщини долучилося до виконання завдань, передбачених цією угодою. Варто особливо наголосити на тому, аби у співпраці з представниками української меншини у Польщі створити повний перелік пам'яток та місць поховань — це дозволило би ефективно їх охороняти», — написав Адам Боднар міністру Пйотрові Глінському. На думку уповноваженого, забезпечення належного захисту пам'яток — це внесок у польсько-українську співпрацю, що стосується історії.

Презентація книги «Польська солідарність з Майданом»



Фото Павла Лоза

5 березня в українському посольстві у Варшаві презентували книгу «Польська солідарність з Майданом», присвячену підтримці, яку поляки надавали Україні під час Революції Гідності 2013–2014 років.

Видання містить близько 150 спогадів учасників Революції, журналістів, активістів та політиків з Польщі, які не залишили своїх сусідів наодинці. За що солідарність під час презентації книги подякував посол України Андрій Дешиця. Дипломат нагадав, що вона не припинилася із завершенням протестів у центрі Києва.

«Ніхто не сподівався, що одразу після завершення Революції можуть настати ще складніші часи. Але так і сталося», — сказав Андрій Дешиця.

«Зі своєї історії поляки дуже добре пам'ятають, що означає мати жертви», — додав редактор книги Леонід Фіндберг.

Презентацію відвідали також автори матеріалів, що увійшли до видання. Депутат Павел Коваль пригадав два моменти, які запам'яталися йому найбільше: образ і запах Майдану, а також те, як Петро Порошенко з кожним днем протестів дедалі більше перетворювався на лідера:

«Я пам'ятаю президента Порошенка з часів до Майдану і після. З кожним моїм візитом до Києва він змінювався. Дивлячись на нього, я зрозумів значення слова „лідер”».

На думку Павла Ковалю, лідерство починається тоді, коли навколо тебе починають гуртуватися люди, коли вони слухають твоїх порад. За його словами, саме так було з п'ятим українським президентом.

«Тоді я сам двічі на тиждень був у Києві. Вночі ми завжди йшли з Порошенком на Майдан. Коли він зупинявся, навколо нього одразу збиралися люди. Він говорив, а вони слухали. Кожне таке зібрання на вулиці перетворювалося на невелике віче», — додав Павел Коваль.

Кшиштоф Становський — колишній голова Фонду міжнародної солідарності — згадав про лікування майданівців у польських лікарнях. На прикладі Любліна він показав, як місцеві спільноти зрозуміли, що треба допомогти українцям. Кшиштоф Становський сам під час Революції Гідності займався коор-

динацією допомоги та налагоджуванням співпраці між окремими організаціями та урядами Польщі й України.

«Одного разу на зустрічі у Міністерстві внутрішніх справ та адміністрації я спитав представників відомства, чому поранених майданівців не направляють до лікарень в містах поруч із українським кордоном — Любліна чи Перемишля. Мені відповіли, що вони мають залишатися порожніми на випадок ще більшого загострення ситуації. У міністерстві розуміли і були готові до того, що у Польщі можуть з'явитися біженці з України, що може бути ще більше поранених. На рівні держави всі були до цього готові. Пересічна людина про таке навіть не думала», — розповів Кшиштоф Становський.

Що цікаво, прикордонники на летовищах, куди прилітали літаки з пораненими українцями, питали людей, чи хочуть вони отримати притулок у Польщі.

За гроші з державного бюджету в країні лікувалися 120 поранених учасників протестів на Майдані. Вони потрапили до Познані, Катовиць, Кракова та Варшави. 45 з них були у польській столиці. Координатором волонтерів у Варшаві був Юрій Рейт.

«Я ніколи не забуду, як працювали польки та українки. Сюди приїхали перелякані люди — просто з вілани у центрі міста. А ці жінки вміли їх заспокоїти, налагодити з ними спілкування і часто знаходили їхні сім'ї в Україні, щоби поранені могли з ними зв'язатися. Це була велика робота», — подякував українець. Юрій Рейт зазначив, що ця команда волонтерів стала основою для наступних проектів. Серед них — варшавської Ініціативи героям Майдану, яка від 2014 року організовує акцію «Свята без тата».

«Завдяки цьому вже шість років діти, батьки яких загинули на Майдані, на Донбасі чи зараз воюють на сході України, отримують допомогу. Ця підтримка — не лише матеріальна. Вона нагадує їм про батьків. А сама акція є одним із елементів польсько-української солідарності, яка продовжує існувати», — додав перший голова Об'єднання українців у Польщі.

Ведучою та одною з організаторів зустрічі була польська активістка та публіцистка Іза Хруслінська. Вона зазначила, що книга «Польська солідарність з Майданом» є третьою публікацією видавництва «Дух і літера», присвяченою учасникам Майдану та різним середовищам, які їм допомагали.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Наше пушання в Лігниці

Текст написаний говіркою з села Нова Весь.

Слово пушання для декотрих смішне, кус стидне. Ганьбимося, бо в польській культурі значить щось інше — бридке. Але чом не маме вчити братів поляків, што в них ціж билі запусты. Так што наши лігницки остатки — тож то вікове лемківське-русинське пушання. А яке било в Лігниці і што ся там діяло — почитайте гев.

29 лютого в Салі Бальовой Копча при вулиці Кавалерийской зишлося 160 люди, штоб попрашати карнаваловий час та привитати час задуми в пості перед святами Великодними. Тота стріча — то било наше вікове пушання перед постом. Так робили наши прадідове, дідове та чом би не малі так робити і ми.

І власне того дня тих 160 люди ся зишло, штоб засвідчити, што ім не чужа гнеска традиція предків. А билі то люде в різним віку та з різних місць з Польщі, де живут наши люде. Тат што як організаторе знаме, што учасники забави билі тоті з далека з України, Горлиць, Ждини, Бортного, Єленьой Гори, Кракова, Вроцлава, Олесьніці, Волова, Студзійонок, а тоті з блиска очевидно з Лігниці, але і ціж з Пшемкова, Любіна, Хойнова, Ярошівки, Жаганя, Болеславца, Лісьця, Зимной Води... Ой не мож вишитких спам'ятати. Так што в імені організаторів препрашам як ем когоси забив. Але знайте, што Вшитки Ви для організаторів той забави є важни. Ми бавилися од 20 до праві 5 години при ансамблю «Троянда». А што люде билі з ансамблів з нашого ліцею, «Кичери», «Ластівочки» та било дуже баянів — гармонії та інших інструментів. В імені організаторів місцевого лігницького гуртка Обеднання лемків дякуеме за Ваши співи і гулянки. А можна повісти, што учасників молодих било десі 70%. На конец кус усміху нагороду — запрошиня на того-річну «Ватру» в Ждини виграло дівча з Бортного. Так што треба з гір іхати на забаву до Лігниці, штоб мож виграти як гість вільний вступ на «Ватру» в Ждини.

Тепер, коли є час ждання на Великодні свята, в головах молодежи є задуми де наступна забава. Ми запрашаме на осінь до Лігниці. Так што буде!!!

Адам Вєвюрка

ПОГЛЯД

Душам на розраду

Близько півгектара — таку площу має цей простір. Втиснутий посеред розлогих полів, він уособлює справжню історично-культурну мозаїку цієї землі. Тут ростуть височенні дерева та минулорічна суха трава. Поруч десятиліттями спочивають останки різних людей, яких доля пов'язала з цим місцем — часто незалежно від їхнього власного бажання. Це — воїни німецької армії часів І Світової війни, жовніри Війська Польського, загиблі у вересні 1939 року, отець Платон Лаврисевич — парох місцевої греко-католицької парафії з XIX століття, улан армії варшавського князівства Гаспер Бромінський. Спочивають там також кілька десятків інших людей, що не мають почесних звань чи визначних заслуг. Їхні охайні та відновлені могили, біля яких хтось нещодавно поклав штучні квіти та запалив свічки, можна означити як історичні лише за датою смерті на надгробках. На перший погляд важко встановити, ким насправді були ті, чий імена та прізвища написані тут латиною. Можна робити лише приблизні висновки з огляду на те, що люди, які тут поховані, відійшли у вічність 1927, 1938 або 1942 року. Однозначно відомо лише, що вони походили звідси — були тутешніми.

Коли я вперше заходжу на старе кладовище в Сагрині (село, розташоване у гміні Вербковичі Грубешівського повіту Люблінського воєводства у Польщі), там триває православне богослужіння. Відчуваю незвично сильний запах фіміаму і ладану. Я слухаю староцерковні співи та молитви, оминаю тісну групу людей, спостерігаю крізь металевий, різьблений у формі виноградної лози хрест за двадцятьма священниками трьома ієрархами у пишних, фіолетових ризах. Близький на перший погляд світ обрядів православ'я виглядає для мене дещо екзотично, там само, як і ландшафт цього регіону — з одного боку, схожий на знайому Любачівщину чи Томашівщину, з іншого — вже з яко-

юсь інакшою забудовою, лісами, населенням.

Щороку на відзначення дня пам'яті загиблих 10 березня 1944 року українських мешканців села Сагринь, яких убили військові Армії крайової та Селянських батальйонів (Batalionów Chłopskich), приїжджають делегати з Польщі та з України. Цього року помітною була передусім українська сторона — духовенство та віряни. Також прийшов, як і кожного року, голова Українського товариства Григорій Купріянович.

Після закінчення богослужіння кладовище помалу затихало. Ще де-не-де присіпкові жіночки вішали мальовано-вишивані рушники на старі хрести або запаливали свічки.

— Де його посадиш у землю, там воно і росте, — сказала одна з них, саджаючи біля сагринських хрестів фіолетові крокуси, які привезла з собою у високому кошику. — Так, з мого городу. Наймають мертві, хоч щось. Це — душам на розраду.

Так, «Наше слово» — це часто газета з хрестами. Трапляється, що редакторам дуже важко підібрати такі фотографії до текстів, на більшості з яких не було би пам'ятників або могил. Хоча іноді хочеться більш прогресивного змісту, але чи це часи такі, чи просто так уже склалося — бо «пам'ять» є все ж головною складовою цього видання. І знову, цього разу — після березневих вшанувань пам'яті українських жертв у Павлокомі (7 березня) і Сагрині (10 березня) — з'являється текст про могили. Хибне коло. Очевидно, справді є речі, яких не оминати.

Відколи я живу на південному сході Польщі, маю нагоду частіше бувати в різних місцях, які нагадують про трагічне минуле українських жителів цієї землі. Вони свідчать про неймовірно заплутану і складну історію тутешнього польсько-українського співіснування, яке до сьогодні викликає море негативних емоцій — як з боку нащадків жертв тодішніх конфліктів, так і з боку того народу, представники якого в минулому чинили злочини. Цю «спалену



землю», яка простягається (умовно кажучи) від Павлокоми до Сагриня, я відчуваю (хоча мій рік народження вказує на те, що я вже не повинна цього відчувати) як певною мірою «отруєну» територію чи ледь присохлу рану, яка час від часу знову гноїться і допікає тим, хто з усіх сил намагається жити далі і зрештою дозволити собі не згадувати, не пам'ятати. Бо погане — здавалося би — минуло.

Але пам'ять — це неймовірно причіплива річ, як реп'ях. Вона, хоч-не-хоч, залишається важкою складовою нашої ідентичності. Певно, саме тому пам'ять — це також політичний фетиш та засіб маніпуляції. Їй надають певної форми, нею зловживають, граються нею, наче м'ячиками в пінг-понг або гольф, що кому подобається. Пам'яттю виправдовують промахи сучасності, відсутність планів на майбутнє: мовляв, завтра у нас не буде нічого спільного, бо ми

пам'ятаємо про те, що ви зробили нам вчора.

Отже, надто часто відвідини місць пам'яті, як з польського, так і з українського боку, нагадують політичні віча, демонстрацію патріотичних символів, змагання за те, хто привезе більше прапорів та згадає більше жертв. Цифри, стяги, а в найкращому випадку — сам релігійний обряд — ось до чого зводиться наша пам'ять.

— Знаєш, цього року до Сагриня не збирається жодна вельмишановна політична делегація. Давай поїдемо туди удвох і просто прочитаємо імена всіх загиблих, — зателефонувала мені за тиждень до цього Аня Домбровська. Полька, та сама, яка шила червоночорну сорочку на вулицях Перемишля, яка поставила у Перемишлі на Площі Ринок стіл, посадила за нього голову Об'єднання українців у Польщі та дала можливість «справжнім полякам» з ним поговорити. Та сама дівчина, яка рік тому стала на кладовищі у Сагрині та прочитала список українців, чий життя обірвалися 10 березня 1944 року.

Ні. Читання списку загиблих — це не нова ідея. Так роблять, наприклад, у Белжеці, де був розташований табір смерті, у якому вбили півмільйона євреїв. Зараз на його місці стоїть меморіал та музей Голокосту. Проте там просто неможливо читати всі імена і прізвища загиблих, їх надто багато — тому зачитують лише імена.

Цей максимально простий обряд дозволяє повернути людині, чие життя трагічно обірвалося, пам'ять про її існування, суб'єктність. На мою думку, це — найкраще, що ми можемо зараз зробити. Відмовитися від превалювання форми, привернути увагу до самої суті трагедії — вбивства Людини. Не анонімною особи і не цифри зі статистики.

Пам'ятати можна без свічок та парафіну, політичних промов, пластмасових квітів, кадила, вигуків «Слава Україні». Чиста пам'ять про іншу людину може зробити більше, ніж банальні, бездумні патріотичні чи політичні жести.

Добра пам'ять — це «фіолетовий крокус» душам на розраду. Або незле, тихе слово — чиєсь ім'я. Аби хтось його прочитав. ■



— Правда, яку висловлюють раз — визволяє. Ненависть, яку люди приховують в собі — навпаки, проростає в закамарках душі. Саме тому нам потрібен польсько-український діалог, — заявила 7 березня підкарпатська воєвода Ева Ленярт під час заходів із вшанування пам'яті жертв села Павлокома. Вони пройшли на кладовищі-меморіалі.

Віче пам'яті жертв відбувається, як і кожного року, на початку березня.

1-3 березня 1945 року члени нерозформованих підрозділів Армії крайової вбили 366 мирних жителів Павлокоми. Меморіал пам'яті був відкритий у травні 2006 року за участю президентів Польщі та України — Леха Качинського та Віктора Ющенка. З цього часу Павлокома є одним із місць-символів, у контексті якого наголошують на необхідності кращих польсько-українських відносин насамперед на основі історичного ді-

логу. Як показує ситуація зі збереженням інших місць пам'яті — на наголошуванні потреби цей діалог і закінчується.

Пам'ятні заходи у Павлокомі відвідали представники польської та української влади місцевого і державного рівня. Згадана раніше Ева Ленярт презентувала польську сторону. З боку України слово взяли: голова Львівської обласної адміністрації Максим Козицький, очільник Львівської обласної ради Олександр Ганущин, народна депутатка Софія Федина. Українську меншину з Польщі представляли члени перемиського відділу ОУП Марія Туцька (вона була ведучою) та голова відділу Ігор Горків. Присутній був також почесний консул України в Перемишлі Олександр Бачик.

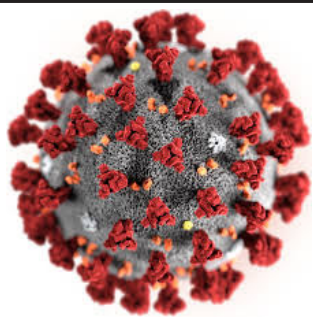
— Біль — це відчуття, яке викликає бажання помсти. Але це неправильно. Це дуже важливий подразник, але не через те, що на ньому треба зосереджуватися. Біль не дає нам забути. Ми маємо пам'ятати наших героїв, які загинули в бою за достойну справу, — наголосила (у тому числі в контексті сучасних українських подій) Софія Федина. — 75-ті роковини цієї великої трагедії дають нам шанс зробити нові висновки. Перш за все ми раді, що таке вшанування відбувається на території Польщі — країни, яка є нашим найближчим партнером у протидії агресії Російської Федерації. А по-друге — ми маємо усвідомлювати,

що, окрім України, нас, українців, ніхто не буде боронити. Нам неймовірно пощастило, що сьогодні є незалежна держава, яка нас захищає. Але й ми маємо захищати її. Слава Україні. Героям Слава.

— Дякуємо, що приїжджаєте сюди кожного року і пам'ятаєте про це місце, — сказав голова перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі Ігор Горків. — Стоячи тут, я часто думаю, що робити, аби ця пам'ять нас не розділяла, щоб ми зробили для себе якісь висновки із тих трагічних подій. Мені здається, що найкращий шлях — це визнати, що українці, які тут спочивають, є жертвами, про які має пам'ятати не лише український народ. І навпаки — що пам'ять про могили, у яких лежать поляки, не має належати тільки полякам. Найкращий спосіб подолання цієї важкої історії — визнати, що це наші спільні жертви, що їм належить наша спільна пам'ять. У 1940-х роках люди гинули тому, що були поділені за національністю. Проте вони помирилися на землі, яка була їхньою спільною батьківщиною. І про це сьогодні треба пам'ятати.

Після завершення пам'ятних заходів у Павлокомі учасники поїхали на молебень до Явірника-Руського, а згодом — до Млинів, де на могилі отця Михайла Вербицького відбулася панахида. ■

Тексти і знімки
Касі КОМАР-МАЦИНСЬКОЇ



УКРАЇНА

Україна в обіймах коронавірусу

У зв'язку з пандемією коронавірусу Україна заборонила в'їзд на територію України для іноземців від 16 березня до 3 квітня. Проте вже 15 березня (опівночі) Польща припинила роботу деяких пунктів пропуску з сусідніми країнами, зокрема з Україною. Раніше уряд в Києві ввів тритижневий карантин. У п'ятницю стало відомо про першу смерть в Україні від COVID-19. До понеділка хворобу діагностували у п'ятох людей. У Польщі, наприклад, діагностували понад 150 випадків зараження коронавірусом, три людини померли.

Український уряд оголосив введення тритижневого карантину в Україні на період від 12 березня до 3 квітня. Закрили садочки, школи та вузи. Було заборонено проводити масові заходи за участі понад 200 осіб. Футбольні матчі та інші спортивні заходи проходять без вболівальників або перенесуться на інший термін.

Заборона стосується також експорту товарів, які використовуються у боротьбі з епідемією (захисні комбінезони, рукавички, медичні маски та окуляри). В п'ятницю міністр внутрішніх справ Арсен Аваков повідомив, що поліції вдалось зупинити нелегальне провезення за кордон півтора мільйона медичних масок.

Міністерство охорони здоров'я вважає, потрібно ввести ще більші обмеження на території всієї країни і дозволити працювати лише аптекам та продуктовим магазинам, обмежити пересування всередині країни та заборонити збори людей у групах більше 10 осіб.

Кордони і українці в Європі

Рішення про закриття кордонів для іноземців Рада національної безпеки і оборони України (РНБОУ) прийняла у п'ятницю. Виняток становлять іноземці, які мають посвідки на проживання. Люди, які повертаються в Україну, пройдуть спеціальну процедуру обстеження.

Але проблемою може стати і повернення саме громадян України. Від неділі Польща обмежила свій прикордонний рух. На кордоні з Україною діють лише три переходи — Дорогуськ — Ягодин, Гребенне — Рава-Руська і Корчова-Краківець. На інших рух затримано, це актуально також для залізничних перевезень.

У неділю багато українців застрягли на території Польщі через закриття пішохідного переходу на контрольно-пропускному пункті Медика — Шегині.

Міністерство закордонних справ України повідомило, що українські консули розміщують людей «в авто небайдужих співвітчизників у черзі на перетин». Сотні українців вже змогли таким чином повернутися в Україну.

Проте це тільки одна з проблем. Адже з 17 березня і до 3 квітня Україна тимчасово закриває міжнародне регулярне пасажирське сполучення. Це стосується авіа, залізничних та автобусних перевезень. Люди, які не встигнуть повернутись в країну з об'єктивних причин, повинні звертатись до українських консульств. Рекомендовано також зареєструватись в інтернет-системі «ДРУГ» (Добровільна реєстрація українських громадян при подорожах за кордон, сайт: friend.mfa.gov.ua), завдяки якій МЗС володіє інформацією про тих, хто знаходиться в різних країнах.

Проблема може стосуватись великої групи людей, які можуть застрягнути в інших державах з огляду на обмеження руху. В неділю літак SkyUp Airlines полетів спеціальним рейсом до Венеції, щоб евакуювати українців, які раніше застрягли на кордоні Італії з причини закриття кордонів зі Словенією.

В неділю стало також відомо про 730 громадян України в одному з готелів в Єгипті, де виявили двох туристів, інфікованих коронавірусом COVID-19. Українців закрили в готелі на 14-денний карантин.

Українські авіакомпанії дуже довго затягували скасування сполучень з Італією. Найбільша

українська компанія — МАУ, скасувала авіарейси до Венеції минулого тижня, але пасажери все-таки могли повернутися в Україну з аеропортів у Римі та Мілані. Зі свого боку, з 5 березня SkyUp припинила авіасполучення з Турином.

За офіційними даними, в Італії працюють близько 250 000 українців, за неофіційною інформацією, до півмільйона. Італія — традиційний робочий ринок для жителів Західної України. Перший випадок коронавірусу був зафіксований у Чернівцях у людини, яка повернулася з Італії.

Київ та інші міста

У Києві з понеділка посилено обмежувальні заходи, закриті усі музеї, кінотеатри та театри, але також торговельні центри, ресторани, кафе, бари. Працюватимуть продуктові і господарські магазини та аптеки і банки.

Попри заборону зібрань, у п'ятницю ввечері під офісом президента опозиційна партія «Голос» організувала акцію протесту проти підписання у Мінську 12 березня тристоронньою контактною групою (ТКГ) документу. Учасники зустрічі — Україна, Росія та Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) домовилися про створення нового органу — Консультативної ради, в якій має бути представник ОРДЛО (Окремі райони Донецької та Луганської областей). Це означає легітимізацію цих республік.

Вже 14 березня під офіс президента прийшло значно більше протестувальників — учасників Маршу патріотів, який пройшов вулицями Києва з нагоди Дня Добровольця. Проте обидві ситуації були винятковими.

Рух на вулицях Києва в понеділок залишався без змін. Метро як завжди було переповнене пасажирами. Одразу після проголошення карантину з полиць зникли найдешевші гречка та сіль. Але в неділю полиці, принаймні в магазинах на київському Подолі, знову були повні.

Проблемою є відсутність у вільному продажу дезінфікуючих засобів та медичних масок, і це вже протягом тривалого часу.

— По 20 гривень, — відповідає чоловік, що стоїть на переході між станціями метро Хрещатик та Майдан Незалежності, коли його запитують, яка ціна маски. Біля столу велика картата сумка. А на шії чоловіка висить аркуш паперу із написом «маски».

В інтернеті можна також знайти безліч спекулятивних пропозицій щодо продажу різних видів масок, при цьому не завжди медичних.

Більшість інших міст підкорилися рішенням центральної влади та запровадили подібні додаткові обмеження, як Київ. Найраніше, 4 березня, карантинні заходи запровадили в Чернівцях, адже саме там виявили перший випадок зараження в Україні. З 14 березня введено надзвичайний стан в області — закрито базари, заборонені міжміські перевезення. Від 16 березня в Одесі з усіх об'єктів загального користування працюватимуть лише продуктові магазини та аптеки. Таке ж рішення прийняли у Львові.

Але наприклад Харківська влада вирішила ввести обмеження 12 березня, але не в повному обсязі. Зокрема, школи та дитячі садки не були закриті. Мер міста Геннадій Кернес стверджував, що за останні 20 днів спостерігалось зменшення кількості інфекцій верхніх дихальних шляхів серед студентів, а також проблеми були

II. →



Уряд України затвердив перелік пропускних пунктів через український кордон, які до 3 квітня тимчасово не працюватимуть повністю, або працюватимуть без пішохідного сполучення. У Львівській області: на кордоні з Польщею тимчасово закриють залізничні пункти пропуску у Раві-Руській та Хирові, автомобільний у Шегинях. Натомість, деякі пункти у області працюватимуть, але лише для автомобільного сполучення. Серед них Краківець, Смільниця, Грушів та Угринів. У Волинській області: пішохідне сполучення закриється в пунктах контролю на кордоні із Польщею у Ягодині та Устилузі. А також у Дольську та Домановому на кордоні із Білоруссю. Однак, транспортне сполучення в цих пунктах працюватиме. Автомобільні пункти у Турі, Гуті, Самарах та Пуші, що також на кордоні із Білоруссю закриються повністю. У Закарпатській області: на кордонах із Румунією та Словаччиною тимчасово припиняють працювати контрольні пункти пішохідний у Малих Селменцях та залізничні у Тересві та Діловому. Окрім цього, під обмеження підпадає і аеропорт в Ужгороді. Пішохідна складова закриється у таких автомобільних пунктах: Ужгород, Малий Березний, Чоп, Дзвінкове, Косино, Лужанка, Вилік, Дякове та Солотвино. Список пунктів пропуску, які будуть закриті в інших регіонах України можна переглянути на сторінці Нової митниці у Facebook.

Україна входить у світову економічну кризу, викликану поширенням коронавірусу у світі. Як повідомив прем'єр-міністр Денис Шмигаль, фактично Україна стоїть на порозі кризи, а в деяких країнах це вже початок фінансово-економічної кризи. За його словами, в Україні зараз, як ніколи, висока ліквідність в банках. За його словами, 10 березня під час розмови з керівництвом Міжнародного валютного фонду було досягнуто домовленості про продовження співпраці «без зміни умов, курсу». Прем'єр наголосив, що Україна готова зустріти фінансову кризу. Нагадаємо, що за даними Національного банку України (НБУ), поширення по світу коронавірусу мало обмежений і нейтральний вплив на економіку України в лютому і на початку березня 2020 року. За даними НБУ, деяке зниження цін на окремі товари українського експорту більш ніж компенсовано подальшим нарощуванням фізичних обсягів поставок за кордон. 9 березня, на ринку нафти стався найбільший обвал цін з 1991 року, коли почалася війна в Перській затоці. Слідом за цим обвалилися світові біржі. Крім того, світова економіка уповільнюється через поширення коронавірусу.

Представники України та Росії у Мінську домовилися щодо чотирьох питань врегулювання ситуації на Донбасі, серед яких — наступний обмін полоненими. Офіс президента повідомив, що у Мінську відбулося засідання Тристоронньої контактної групи (ТКГ) з мирного врегулювання ситуації на Донбасі, на якому були присутні керівник Офісу президента України Андрій Єрмак і заступник керівника Адміністрації президента Російської федерації (РФ) Дмитро Козак. Сторони вирішили представити в ТКГ остаточні узгоджені списки осіб, що підлягають процедурі обміну. Також під час зустрічі обговорювали питання розведення сил і засобів, одночасного відкриття Контрольного пункту в'їзду-виїзду (КПВВ) у Золотому та Щасті і запровадження Консультативної ради. Нагадаємо: 15 лютого президент Володимир Зеленський заявив, що українська влада веде переговори про повернення 200 ув'язнених Росією українців. 5 березня українська сторона в Мінську передала список з понад 200 прізвищ для обміну утримуваними особами і полоненими на окупованих районах Донецької та Луганської областей (ОРДЛО). 6 березня уповноважена Верховної ради з прав людини Людмила Денісова заявила, що до списку на обмін з РФ включили 86 незаконно ув'язнених кримських татар.

Слідчі Державного бюро розслідувань (ДБР) провели слідчий експеримент у кримінальному провадженні за фактом організації вбивств протестувальників 20 лютого 2014 року. 11 березня відбулися слідчі дії на вулиці Інститутській у Києві. Правоохоронці намагалися встановити найбільш імовірний сектор, звідки стріляли у постраждалого майданівця працівники правоохоронних органів. Після слідчого експерименту окремо призначили балістичну та судово-медичну експертизи. Днями проведуть інші слідчі експерименти за участі потерпілих осіб та свідків на Майдані Незалежності, вулицях Інститутській та Хрещатик. Нагадаємо: 25 лютого т. в.о. директора Державного бюро розслідування Ірина Венедіктова заявила, що бюро планує щомісяця влаштовувати зустрічі з представниками громадських організацій «Родина Героїв Небесної Сотні» та «Нескорений Майдан — 18.02». Вона також заявляла, що наразі у ДБР перебуває 49 кримінальних проваджень щодо «справ Майдану».

За pravda.com.ua підготувала **ав**

ГРОМАДА



День відкритих дверей у Білому Борі

Перші вихідні березня у Білому Борі пройшли під знаком Дня відкритих дверей у І Загальноосвітньому ліцеї імені Тараса Шевченка та річниць народження і смерті патрона школи.

Учні мали нагоду взяти участь у конкурсах співаної поезії на слова Тараса Шевченка та в художньому конкурсі на тему твору «Садок вишневий коло хати», перевірити свої знання з біографії і доробку поета. Було помітно, наскільки змінюється підхід до творчості Шевченка — діти у своїх виступах осучаснили вірші, виконуючи їх речитативом або як реп.

Настці — учениці третього класу — подобається в ліцеї насамперед те, що учні мають багато різних занять, а лекційний час чітко розпланований. До Білого Бору вона приїхала з Хмельницького. Раніше до Варшави на роботу переїхали її батьки з братом. Коли Настка опинилася в столиці, то зрозуміла, що вона недостатньо добре знає польську мову, аби навчатися у польській школі, тож вирішила вступити до українського ліцею у Білому Борі. Про цю школу вона дізналася ще в Україні — із розповідей вчителя польської у Хмельницькому.

Настка згадує, що перший рік навчання був важким, однак зараз вона настільки здружилася з однокласниками, що важко повірити — незабаром вона закінчить навчання і муситиме залишити Білий Бір. Далі хоче вивчати фільмографію у Варшаві.

Нині більшість учнів ліцею — молоді з України, чиї батьки працюють у Польщі.

— Головна мета нашої школи — підтримувати українську ідентичність її учнів, тому ми дбаємо про те, аби популяризувати традицію та культуру насамперед серед представників української меншини, для яких була створена школа. Ми робимо все, аби до неї вступало дедалі більше дітей з громади. Зараз тут навчаються учні з України, батьки яких працюють у Польщі. Буває, що діти не говорять польською мовою, а після чотирьох років навчання успішно складають іспити на атестат зрілості. Це показує, що наша школа — високого рівня. Вона також відкрита до польських учнів, які не володіють українською. Для нас не є проблемою відсутність знання будь-якої мови, — каже директорка ліцею Дорота Джевецька.

Згідно з навчальною програмою, учні ліцею можуть, окрім основних предметів, обрати додаткові, які вивчаються у розширеному варіанті. Наприклад, у першому класі ліцею це математика або

історія. Натомість обов'язковою для всіх є розширена географія. У другому класі учні обирають розширене вивчення англійської або інформатики. Це, як каже директорка Дорота Джевецька, дає їм можливість підготуватися до відповідної вищої освіти. Наприклад, якщо учень хоче вступати на факультети технічного спрямування, то варто додатково вивчати спершу математику, а в другому класі ліцею — інформатику. Натомість той, кому краще вдаються гуманітарні предмети, може вибрати історію та англійську мову. Окрім цього, на розширеному рівні можна вивчати, звичайно, українську.

Учениця 3 класу ліцею Анастасія приїхала до Білого Бору з Києва. Про українську школу вона дізналася з інтернету й вирішила вступити туди на навчання, оскільки це дає їй ширші перспективи. Попри те, що Білий Бір не можна порівняти з Києвом, Анастасія цінує тут спокій, тишу та безпеку — вона любить гуляти біля озера.

— Рівень навчання — дуже високий, натомість якщо говорити про атмосферу — всі намагаються бути один до одного добрими. Наша школа — це немовби маленька Україна, — каже Анастасія. Після завершення навчання у Білому Борі дівчина планує повернутися в Україну і вивчати там корейську філологію.

Попри те, що більшість учнів українського ліцею приїхали з великих населених пунктів, їм не заважає, що Білий Бір є маленьким містечком. Вони цінують затишні вулички та близькість до природи.

Учениця 3 класу Роксолана приїхала з Вінниці. Їй насамперед подобається українська атмосфера у школі.

— Мене приємно здивувало, як українці в Польщі дотримуються своїх традицій. Ми в Україні могли би брати з них приклад, — каже Роксолана. Після закінчення ліцею вона хоче вивчати менеджмент.

Дорота Джевецька підкреслює, що у школі навчається небагато учнів, тому вчителі мають індивідуальний підхід до кожного. А лекційні класи оснащені сучасним обладнанням.

Маруся, учениця 3 класу, приїхала також із Києва, однак народилася у Донецьку, де й жила до війни з Росією. Про школу в Білому Борі довідалася від знайомих.

— Перші місяці були трохи важкими, оскільки я не знала, на що сподіватися. Однак з того часу минуло вже чотири роки, і сьогодні мені важко навіть уявити, як я муситиму прощатися зі своїми найкращими друзями. Я сумуватиму за ними, за школою та загалом за Білим Бором. Це містечко для мене — восьме диво світу, — каже Маруся.

Під час Днів відкритих дверей я зустріла також Світлану та Дмитра Зуєнків, які приїхали до Польщі з Кропивницького. Першим до Щецінка, що неподалік Білого Бору, переїхав півтора роки тому пан Дмитро, й зараз до білоборської школи підуть четверо його синів: двоє — до початкової школи, а двоє — до ліцею.

— Нам у Білому Борі дуже подобається, а насамперед ми захоплені тим, що тут зберігаються українські традиції. Живучи у Польщі, ми також хочемо підтримувати свою українську ідентичність, це для нас дуже важливо. А сьогодні, коли ми побачили дітей та молодь у національних вбраннях, відчули себе немов удома, — каже подружжя Зуєнків. ■

Анна ВІННИЦЬКА
Фото авторки статті

Зустріч громади із уповноваженою з прав меншин у Підкарпатському воєводстві: про що домовилися

9 березня у підкарпатській воєводській адміністрації у Ряшеві пройшла зустріч представників національних і етнічних громад з уповноваженою у справах нацменшин та віце-воєводою. Це — перший такий захід за кілька років, який відбувся на воєводському рівні.

У зборах взяли участь очільники неурядових організацій ромів, вірмен, росіян та українців, які були найчисленнішими. Їх представляв Ігор Горків з перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі, Михайло Пульковський з товариства «Український народний дім» та директор школи імені Маркіяна Шашкевича Петро Піпка. Місцеву адміністрацію натомість репрезентували заступниця воєводи Йоланта Савицька та уповноважена у справах національних меншин Малгожата Майка-Онишкевич. Окрім них, на зустріч прийшли реставраторка архітектурних пам'яток Беата Кот та представник кураторіуму освіти (органу урядової адміністрації на місцях, що займається освітніми питаннями у межах воєводства — ред.).

Від імені українців першим взяв слово голова перемиського ОУП Ігор Горків — він розповів про досягнення і

проблеми громади. Описав діяльність меншини в Перемишлі, яка, окрім свого пріоритетного завдання — відновлення історичної будівлі Народного дому, змогла провести багато цікавих заходів, співпрацюючи також із іншими, не лише українськими, організаціями. Ігор Горків звернув увагу на те, що українська громада вже кілька років намагається виходити поза своє середовище і залучати до ініціатив також представників польської більшості. Серед основних труднощів і перешкод у її діяльності — питання дотацій на проект співпраці між Польщею, Україною та Білоруссю, підписання угоди на який затягується від 2018 року. Пан Ігор зауважив, що ця ініціатива має велике значення — фінансове, організаційне та репутаційне, тож попросив воєводу про допомогу в цій справі. Ігор Горків говорив також про проблему знищення й осквернення українських поховань та місць пам'яті, запропонувавши встановити там камери спостереження. Розповівши про завершення проекту оцифрування всіх номерів «Нашого Слова», він додав, що цю ініціативу варто продовжувати, аби зберегти і зробити доступними широкому загалу й інші елементи спадщини української меншини у Польщі.

На завершення пан Ігор подякував за те, що воєвода відвідала заходи із вшанування пам'яті українців у Павлокомі, а також за ефективну співпрацю з офісом уповноваженої у справах нацменшин.

Представники товариства «Український народний дім» та «шашкевичівки» лише доповнили те, що розповів голова перемиського ОУП. Зокрема, нагадали про 58-му ділянку на комунальному цвинтарі в Перемишлі, де спочивають українці — жертви катівні комуністичних служб безпеки, а також про ремонт цвинтаря з похованнями воїнів УНР у Ланцуті. Відновлення цього кладовища варто було би закінчити до 100-ї річниці спільного парад польської та української армій у Києві 8 травня. У воєводській адміністрації пообіцяли відповісти на ці питання пізніше.

Богдан Гоч розповів про проблеми лемківського музею у Зиндрановій:

його фінансування не змінювалося протягом останніх 10 років, але ціни — й відповідно, витрати на утримання установи — уже виросли у кілька разів.

Розмова на українські теми зайняла більшість часу, відведеного на зустріч, передусім тому, що представники інших меншин були не такі активні, а їхні доповіді обмежувалися коротким описом поточної діяльності.

На увагу заслуговує присутність російської громади. Її представниця заявила, що їхня організація, хоч і нечисленна, відкрита до представників усіх націй, які будь-коли проживали на території Росії — і дорядняського періоду, і часів СРСР, і сучасної РФ. Із контексту випливало, що вона вважає усіх цих людей росіянами.

На завершення віце-воєвода сказала, що задоволена результатами зборів та атмосферою взаєморозуміння, додавши, що сподівається на розвиток позитивних відносин між організаціями нацменшин та представництвом держави у регіоні. Усі погодилися з тим, що такі зустрічі треба проводити принаймні раз на півроку — організатори кажуть, що постараться так і робити, а також допомагатимуть громадам вирішувати поточні питання. ■

Микола ПУЛЬО



«Прокурор захищає катів»

Варшавський суд розглядає справу про образу на національному ґрунті

– Я засуджую прокурора. Ви – захисник катів та вбивць, – заявив 9 березня в окружному суді Варшави Анджей Л. Скаргу на поляка – редактора порталу «Kresowy Serwis Informacyjny» – подало Об'єднання українців у Польщі. ОУП звинувачує його у ненависті за національною ознакою.

«Я не буду вибачатися»

– Шановні судді! Я не можу зрозуміти, чому мене викликали? Звинувачення проти мене – абсурдні, – цими словами Анджей Л. почав свій виступ під час засідання у районному суді польської столиці. – Я не можу зрозуміти, чому я сьогодні тут опинився?

Прокуратура звинувачує його в тому, що він ображав українців на Facebook, пишучи про них: «голота», «сволота», «бандерівці», «паршивці». Під час засідання обвинувачений підкреслив, що хоче зберегти те, чого його навчили вдома, і вшанувати пам'ять польських жертв. За його словами, приватний Facebook-профіль – це щось на кшталт кав'ярні чи бару, де він зустрічає людей зі схожими зацікавленнями та ділиться своїми ідеями. Анджей Л. заявив, що не розуміє, чому хтось інший користується інформацією, яку він публікує на своїй сторінці.

– Це – діяльність Мацея Млиначика (прокурора, який виступає у цій справі від імені ОУП – *ред.*). Я називаю це переслідуванням, – заявив редактор порталу. На його думку, причиною цього стало те, що він говорить правду. – Я – не хуліган. Я ніколи не був засуджений, і не мені просити вибачення перед українським народом.

Під час засідання він нагадав, що кілька місяців тому його викликали до варшавської прокуратури на Північній Празі (Praga-Północ) на допит.

– Після цього прокурор сказав мені, що 75% таких справ закінчуються публічним вибаченням перед українським народом. Я не хочу вибачатися, бо не вважаю, що ображаю українців. Я ображаю лише бандерівську релігію – ідеологію, яка ні в чому не поступається тому, що робили нацисти у 30-х та 40-х роках минулого століття.

На думку обвинуваченого, ніхто у Польщі не наважився би подати на людину в суд або розглядати таку справу, якби «сволотою» назвали німецьких нацистів. Він заявив, що всі його публікації мають підтвердження та опираються на факти. Тому він не дозволить, аби «релігія бандерівців з'явилася у Польщі» і не буде ні перед ким вибачатися.

Обвинувачений під час засідання пояснював, що означають для нього слова «сволота», «бандерівці» та «паршивці». Так він називав у мережі, зокрема, колишнього президента Петра Порошенка, посла України у Польщі Андрія Дешицю, екс-депутата Сейму Марціна Свенціцького. У суді Анджей Л. визнав, що критика, яку він висловлював у Facebook, стосується лише «послідовників» ідеї Степана Бандери.

– «Паршивець» – це щось погане, що, як грибок, неконтрольовано росте на здоровому тілі українського народу. Це Порошенко скинув легально обраний уряд Януковича (...) Ця людина заборонила ексгумацію польських жертв в Україні. Він одразу вороже ставився до польського народу, підняв на рівень національних героїв убивць та бандитів з ОУН та УПА (...) То як мені називати президента, який погано ставиться до мене з огляду на мою польську національність?

Марціну Свенціцькому, натомість, Анджей Л. закинув «намагання вислужитися перед київською хунтою». За словами обвинуваченого, Свенціцький ще як депутат Сейму хотів охороняти гурт «Ot Vinta!». На початку липня 2016 року цю українську фольк-групу не пустили на концерт до Варшави (за кілька днів до того ще один концерт відмінили у Перемишлі).

– Цей гурт не приховує своєї симпатії до Бандери. Його учасники фотографуються на фоні червоно-чорних прапорів. Таким чином Свенціцький підтримує бандерівців, – заявив Анджей Л.

«Акція „Вісла” – добробут для українців»

Обвинувачений висловився також щодо діяльності Об'єднання українців у Польщі, голови організації Петра Тими та загалом представників української меншини.

– Вони плюють полякам в лице, – заявив Анджей Л. На його думку, ОУП – це «п'ята колона», схожа на ту, що діяла перед II Світовою війною. – Ця організація отримує гроші польських платників податків. Це – мільйони злотих. Ця ситуація мені небайдужа! Адже ці гроші йдуть на фінансування діяльності, ворожого щодо Польщі. Доказ цього –

сьогоднішнє засідання. А «солдатики» Тими сидять у Facebook і слідкують.

На думку Анджея Л., у той же час поляки в Україні мусять покладатися тільки на власні сили. Обвинувачений заявив, що не хоче, аби прокуратура за гроші польських платників податків займалася такими «нісенітницями». А також – що не буде вибачатися, як це роблять ті, кого «за посередництвом прокурора залякали Петро Тима, ОУП та інші українці у Польщі». Зазначив, що не сподівався на таку відплату від українців за те добро, що вони отримують від польського народу.

– Завдяки акції «Вісла» ми вас (українців у Польщі – *ред.*) нагодували, дали вам освіту, дах над головою, роботу, а ви нам так відплачуєте? – заявив Анджей Л. За його словами, замість бідних хат у Бескидах українці після виселення отримали гарні маєтки, що залишилися після німців.

– І вони ще викидають якісь коники, відзначаючи роковини акції «Вісла», роблять з цього значущу подію – і годують цим податливих на пропаганду своїх послідовників, порівнюючи акцію «Вісла» з Волинською різнею. Як таке може бути? – питає редактор порталу «Kresowy Serwis Informacyjny».

Перша справа, фігурант якої не визнав себе винним

Засідання у справі Анджея Л. було одним із небагатьох (якщо не першим), на якому обвинувачений не визнав свою провину. Загалом за останні три роки Об'єднання українців у Польщі подало до прокуратури понад 90 заяв, з яких майже всі стосувалися підозри у вчиненні злочину за статтею про зневагу та образи на національному ґрунті, розпалювання ненависті проти українців.

Спершу в деяких справах прокуратура не бачила ознак злочину або не знаходила винного. На всі рішення прокурорів про відмову або закриття проваджень до суду надходили скарги, частину з них задовольнили. Деякі люди, що використовували мову ненависті, вирішили перепросити.

«У зв'язку з образливим постом на вашому особистому профілі, опублікованим минулого року, я хотів би попросити у вас пробачення і висловити свій

щирий жаль з цього приводу. Також прошу вибачення в української громади, яка живе у Польщі». Такі слова надіслав голові ОУП Петру Тимі Артур Г. з Перемишля. У квітні 2018 року у повідомленні на Facebook він написав голові Об'єднання наступне: «Бандерівська голота, невдовзі будете зйомувати з Польщі!!! А я стоятиму в першому ряду тих, хто ескортуватиме бандерівців до кордону і даватиме копняки у задницю на прощання».

Артур Г. – не єдина людина, яка попросила вибачення у представника української громади. Дехто вирішив це зробити, розраховуючи, що тоді прокурор або суд не так суворо ставитиметься до справи. Покарання, передбачене статтею про публічну образу особи чи групи осіб з огляду на національну, етнічну, расову чи релігійну приналежність – це позбавлення волі до трьох років, а за розпалювання ненависті – штраф, обмеження свободи або позбавлення волі до двох років. В одній зі справ суд прийняв рішення про обмеження свободи, у рамках якої засуджений передає частину своєї зарплати на громадські потреби однієї з організацій.

Тут можна згадати про справу Томаша К. – автора антиукраїнського коментаря в інтернеті. За свою «творчість», згідно з рішенням суду від листопада 2016 року, він мусив заплатити 3 тисячі злотих. За два роки до цього обвинувачений писав коментарі до однієї зі статей в мережі про те, що «українці – це тварини» і «сволота», що вони чинили «жахливу різанину від моменту своєї появи на польсько-російському прикордонні». «Крім того, Україна – це не легальна держава, створена з порушенням міжнародного права», – стверджував автор коментарів. Далі він називав українців «не людьми, а паразитами, не народом, а голотою», що складається з «бандитів і злочинців польського та російського походження».

У деяких справах суд визнав: злочин мав місце, але покарання не буде. Це – умовне припинення провадження.

Вирок у справі Анджея Л. має бути оголошений 17 березня. Прокуратура просить для нього один рік позбавлення волі, замінений на термін трьох років умовно (це означає, що людина не буде ув'язнена, але протягом трьох років за нею слідкуватимуть і застосують покарання, якщо вона знову порушить закон), а також публічне інформування про рішення суду. Після терміну (якщо за цей час не буде інших порушень) йому скасують судимість в документації. Про результат цієї справи писатимемо у наступному номері тижневика. ■

Павло Лоза
Фото автора статті



Великі піст

Недавно почався сорокдневний піст, котри не все єст нашим найдовшим постом.¹

Великим зове́мо го, не за то, же все має аж 7 тыжни. Часто зове́мо го тіж сорокдневним постом, над тьма чыслами треба ся нам похылити. Сімка єст символом земной досконалости, складат ся з двох іншых чысл-символи, з трійкы, котра єст знаком Бога в Трійці Єдиного, и чвірки — символу человека. Сім тыжни нашого посту має нам помочы на ново сотворити повну звяз з Богом. Чысло 40 тіж скриват в собі велику тайну. В часах Ноя 40 дни и 40 нocy безперервы ляло, Ной без тоты дны сідил в щільно позапераным новозбудуваным ковчезі, першы раз выгляд отворил аж 41. дня, жебы выпустити крука, але він скоро вернул. Голуба выпустил по семох наступных днях, аж товды принюс в дзьобі оливы листочок (Бут. 8, 6-10), символ побіди. 40 років Мойсей не был Израїлянином лем Єгиптянином, Мойсей — юж Израїлянин — 40 дни молив ся на горі Синай. 40 років Израїль мандрувал по безводні пустыни. Ісус Христос заклія почал навчати, 40 дни постил на пустыні, а по Воскресію своїм 40 дни вчыл ишы своїх апостолів, з нима был. В Семым Небі разом з Богом Отцём был од 41. дня. Зато мы в сороковом дни молиме ся за душами новоусопшых, разом з ним в сороковом дни по їхні смерті стоїме на молитві, так як апостоли з Христом на горі Оливні, разом смо́триме в Небо, до котрого новопредставени ци новопредставена юж иде, а мы ся способиме.



Джерело: df.ua

З тьма чыслами ишы сме не скінчыли. Не можна затримати ся лем на наводжыню на памят чысленных тых и важных прикладів з Біблії, треба нам ити їх сьлідом. По семох седмицях, по їх пісных днях и мы, так як Мойсей, мусиме долучыти до народа Богом выбраного, адже до Церкви Христовой-Нового Израїля. Сорок наших пісных дни єст символом сороклітної покуты грішного Израїля и сорокдневного молитовного перебування Мойсея на Синаї. Мы по 40 дневной молитві маме з нашого «Синаю» принести до хыж свої камінны таблиці и держати ся того, што Бог на них записал.

Тепер на тоты самы чысла пізриме кус з іншой страны, чысто людской. Дос добрі потрафиме рахувати, но и зато неєден з Великим Постом має біду и то не єдну. Часом дахто ся ня зьвідує, як то єст, же коли Великден сьвяткуєме разом з Поляками, то Велико́го Посту разом не зачынаме. Они зачынают го все од *Środy Popielcowej*, а мы фурт од понеділька, адже о два дни скорше. Міркуют си, же наш Великі Піст єст більши од латиньского, но бо прецін о два дны довшы. Ні, наш так як и латиньскі має тілко само пісных дни и пісных нocy, мы ани єдного дня, ани єдной нocy більше не постиме. Ріжниця єст в способі рахування тых дни. Их піст кінчыт Квітна Неділя, пак маю́т: *Wielki Tydzień*, котри мы зове́ме Страстным, в наші церковні традиції єст він інтегральном частком Велико́го Посту. Од *Środy Popielcowej* до Квітної Неділі фактичні єст точні сорок дни. То справка Римлян, котры розвинули право до границ досконалости, а схід дале тримат ся Духа. Великі Піст наших предків, в роках спільного сьвяткування Пасхы, зачынал ся о два дни скорше од латиньского. Правду повісти то їх піст починал ся навет скорше, в Сиропусну Неділю, прецін и наша вечірна єст юж з великопістныма понедільковима поклонами, а кінчил ся, так як и наш, разом з Великом Суботом. Але ани о ден не был и не єст довшы, так было и єст,

бо в нас в неділю и суботу посту ніт. В сьвітї наших прадідів (знам го з оповідань бабы Параскы, мого няня и мамы) Страстна Пятниця была великим дньом и великим Сьвятом. В тот ден газдове не робыли жадных тяжкых робіт, лем конечны, адже такы попри коровах, конях, уцях, курах и вшелеякой іншой живині, бо Бог ей сотворил и про ню казал нам дбати. Ихня Велика Пятниця зачынала ся в четвер, заразіцька по заході сонця, по Страстях Господніх. Товды почи́нал ся найбільши піст, в Велику Пятницю были лем о воді. Мали сьвідоміст того, же то не лем Жыди, але и мы своїм поганом поведінком причиняме ся до того, же видиме Ісуса на кресті розпнятого. Того дня горячше просили Бога о поми́лування для себе и своей родины. В Велику Суботу юж лекше постили, їхні піст кінчыл прихід Велико́дня, а дверми до нього была Утрєня Пасхы.

Заколот з часом сьвяткування Пасхы єст так стари як стара єст Церков Христова. Сьвяткування Велико́дня в ріжным часі (товды в цілым християньскым сьвітї календар был єден) было єдном з причин скликаня Никейского Собору в 325 році. Але о тім іншым разом, но бо до Пасхы кус часу ишы маме, точні 7 тыжни (пишу тото в Неділю Сыропусну). В актах Синоду Мар Ісаака які мал місце 1 лютого 410 рока в Салік, Селеуції-Ктезифоні (то синод сирийской Церкви), чытаме: *Wspólnie i w tym samym czasie doskonale zachowywać będziemy post czterdziestodniowy, [podzielony] na siedem tygodni oraz obchodzić będziemy świętą Paschę, wielki dzień ukrzyżowania i męki oraz zmartwychwstania Pana naszego.*² Адже наш спосіб рахування пісных дни Велико́го Посту и сьвяткування Пасхы єст барз стари. То зато гнешні наш піст складат ся з семох тыжни и єст сорокдневни. Знам, 7 разы 7 то 49, але пісных дни в нашым пості єст менше, но бо в нас в суботы и в неділі ся не постило и не постит. 55. канон трулляньского собору (691—692) того заказал.³ Пістных дни маме 35 и Велику Суботу разом з нocy Пасхы, адже разом дає то 36,5 дня, то десята част рока — наш податок належни Богу.

Наш піст єст такі як наших предків, але и чысто інакши. Такі сам, бо тіж має сім тыжни, а чысто іншы, бо мы юж так постили хыбаль не потрафиме. Мясопусну и Сыропусну Неділю маме так як они, але наша Мясопусна мясо пу́шат, не іме го лем в першы тыжни Велико́го Посту, а пак юж лем в понеділки, середы и пятниці. Но а Сыропусна молока, масла и сыра нияк не затримує, не рахую понеділка з першого тыжня посту и Велико́й Пятниці, бо то виняткы. Не знам ци вшыткы нашы предкы так остро постили, але думам, же більши́ст. Вчасном ярыйом коровы менше давали молока, але вшыткы нараз нигда не переставали ся доіти. В сьвітї наших предків нич не могло ся змарніти. Кус молока выпивало телятко, як было, а з решты газдині робили масло и сыр. Кус масла, сыра и яєц продали на ярмаку або в Жыда, а того, што не продали, докладали до коморы. Масло, жебы ся не зопсуло, міцно солили, а сыр втоптали до діжечкы або камінчаків и заливали розтоплєным маслом. Кус того масла и сыра през піст ся назбєрало, о тых запасах не лем дома чул єм таку анегдотку. Внучок, котри при́шол до діда и бабы и з великим смаком зіл в ных дві пайди и іст юж третю скыбку хліба, чує, як баба до діда тихіцько радят, же невістка планні їх внуків кормит, же хыбаль маю́т мало ідла, з дітиняном шырі́ством, гордым голосом малосно дідам повіл, же мама в коморі масла и сыра наскладали юж аж по семе дерево. Анегдотка доводит, же нашы предкы не голодували, а справді постили. ■

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

1. Петрівка єст довша товды, коли Великден маме в третї декаді марца.

2. Dokumenty synodów od 381 do 431 roku. Układ i opracowanie Arkadiusz Baron, Henryk Pietras SJ Wydawnictwo WAM, Kraków 2010, s.168

3. ...ktokolwiek spośród kleru pości w dzień Pana (адже в неділю-БЛ) lub w sobotę, wyłączając jedynie Wielką sobotę, niech będzie pozbawiony godności. Jeśli uczyni to laik, niech będzie odłączony od świętej Komunii.

Ks. dr Aleksy Znosko Kanony Kościoła Prawosławnego w przekładzie polskim, tom I w 3 częściach, Warszawa 1978, s. 96



Встал коли свитало. Сонце позєрало дохыж посеред вільгитных листя пеляргонії, яка выполняла обрис вікна. Краплі воды стружками стікали по шыбі, імали розіскрєны проміня. Здавали ся подібны до круглых горохів — слєз.

Одяг ся як штоден. Затиснул пояс, поправил дрєліховы сподні, вділ шапку и вышол надвір. Ден был сьвяточный, зато вшыткы роботы останут ся для домовників — він газда буде вільний од занят.

Заздрил ишы до стайні. Быдлята лежали спокійно, сонні протїгали хырбеты. Дітхнул гривы Сивой, поклепал юу по карху и вышол з почутьом задово́ліня. Двері замкнул на скобель. Робил так все — николи не замыкал стайні на колодку. Посмотрил довкола себе и спокійным кроком повлюк ся в страну поля. Минул схыл прерізаний потоком. Вода бульчала як в великім нагрітым горци, піни́ла ся и выполняла закутины корыта — остро врізувала ся в глинясту землю. Лежал дене́де сьніг. Вкрывал тоньком верством лем місця отінєны. Там, де не было дерев — сьніг згыб. Зближыл ся до меджы. Роками склада́л на ній выоранє каміня. Спомнул родичів. Памятал як повідали, же каміня на полях родять ся в зимовий час, коли земля спит. Зато весном їх полно. Все їх было полно! Все збєрали, ітакым способом росли на меджах камінны кіпці. Гнеска част з них покрьла гушавина, што выросла на загонах орной землі. Кіпці значат границі давных газдівок — зато знає до кого належали. Меджы ведут штотраз выще и выще, и там ся розливають в тмі смєрєків и ялиц.

Сонце пучніє як золота дыня, розсьвітлят весняний краєвид, двигат ся високом хвильом, заливат сьвітлом обруч гір.

З высоты ліса позєрат на розсьвітлену долину. Видит місце рідне — червений дах своей хыжы. Чує як з неба кличе астрыб: пій! пій! пій! Безрух його крыл креслит штотраз більшы колеса. Наглі стає в місці, нерухо́мо, як зачєплєний на шнурку літавец — чорном хоруглом крыл завісат в повітрі. Значит ишы єден круг і пада́т вниз як шмарений на меджу камін. Коли дотыкат землі, отєрат парашут крыл. Двигат здобы́чне. Діє ся тото так непостережені, же зміна, яка наступила в лєті птаха — не полошы́т тишы. В повітрі царює спокій.

Сєред каміня, складєного на меджах, рядом идут тернины. Их ко́лячы рамена хоронят гранатовы овочы, залишєны зимом. На камінных кіпцях повільным ходом рушають мухы. Ліниво перетїгають крила, ждаючи сонця.

Иде в глубину ліса. Помєдже густыма вільхами видит мочыло. То ту, в горячы літні нocy вылігують ся дикы свині, але гнеска оно ненарушенє. Одрєкє од сьнігу пульсує теплом. На його краю очерет згынат хырбет, набєрат зеленого. Вільхы добывають першых пучків. Зірвал пару з них, приту́лил до лица и почув сьвїжий запах соків. Они оголошували — зима минула!

Присіл на высокій купі каміня и розкішно радувал очы видоком села. Перед його зором отєрала ся шырока гірська долина, обручена стіном зеленого ліса, котрий двигал склєпіня неба. Зелєне сьвітло выполня́т цілий простір аж по білы гмы́лы — котры подібны до пєленок, сохнут на вітри. Тішы́л го запах весны и сонця. Тривало то хвили́нку, може більше. Сідил знерухомі́лий и смотрил перед себе. Топил зір в якнайдальшу околи́цю. Здавало ся, же з блакиту над лісом долітує сьпів небєсного хору... «іже еси, на небєси!» Почул ся як в небі, посеред журавлів якы повертали домів. Вірил, же найкращє місце даруванє Богом — то його Лємковина. Лєм ту може быти собом. Знал, же коли буде сыпати камінны кіпці, передолжы́т існування той землі — так як она передолжат його жы́тя, даруючи наступну весну. ■

Володислав ГРАБАН

Фото автора статті

Історія

Той, хто випереджав час

Сьогодні ми гортаємо маловідомі сторінки життя та наукової діяльності геніального вченого-природознавця, просвітника, громадського діяча Володимира Вернадського.

Нині серед істориків та науковців точаться дискусії щодо приналежності Вернадського до України в контексті розміщення його портрету на 1000-гривневій банкноті, випущеній Національним банком у минулому році. Справді, постать Володимира Вернадського як національного героя доволі суперечлива, адже українську державу, культуру, мову він розглядав лише як складову російської і не був прихильником відокремлення України від Росії.

Однак коло його професійних інтересів було надзвичайно широким: перший президент Української академії наук, засновник першої наукової бібліотеки в Україні, академік Російської академії наук, член Паризької і Чехословацької академій, почесний член Академії наук Великої Британії. Володимир Вернадський заклавав фундамент нових наук про Землю, таких як гідрогеологія, генетична мінералогія (геохімія), радіогеологія. Дослідження науковця випереджали свій час, він зумів влучно і навіть пророко визначити закони розвитку земної цивілізації ще задовго до появи космічних кораблів. Ретельно вивчав атомну енергію і вже тоді зауважував, що ця енергія здатна суттєво впливати на людей і одночасно бути зброєю в їхніх руках. Питання спрямування атомної енергії на добро, а не на знищення неабияк хвилювало вченого. Також він досліджував питан-

ня екологічно безпечного користування природними ресурсами, оскільки господарська діяльність «змінює вічний біг геохімічних циклів». Нині і ця тема — на часі.

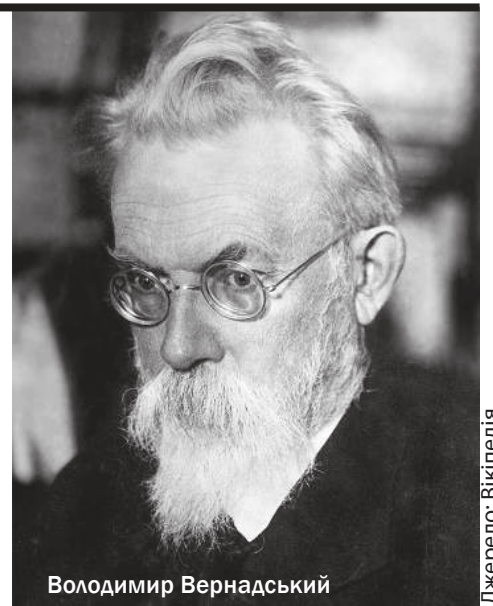
Народився Володимир Вернадський 12 березня 1863 року у Санкт-Петербурзі. Батьки належали до представників київської інтелігенції. Змалечку виховували його в атмосфері любові та поваги до України, її історії, традицій та культури. Коли хлопчику було 5 років, родина переїхала до Харкова. Дитячі та юнацькі роки Володимира пов'язані з родинним маєтком на Полтавщині, куди згодом він повертався у нелегкі періоди свого життя для відпочинку та наукової праці. З дитинства відчував свою приналежність до України і писав про це у щоденнику (1878 рік), будучи ще 15-річним гімназистом: «У Росії зовсім заборонено друкувати книги моєю рідною мовою. На канікулах я із всім завзяттям візьмусь за неї. У Києві, якщо в якомусь будинку побачать портрет Шевченка, то його відбирають». У більш зрілому віці вчений називав себе «росіянином, життя якого тісно пов'язане з Україною і визвольним рухом у ній».

Згодом сім'я повернулася до Санкт-Петербургу, де Вернадський здобував освіту на природничому відділенні фізико-математичного факультету Петербурзького університету. Особливо цікавився історією розвитку наукової думки, фізичною географією, біологією, ґрунтами, природними водами. Він опанував усі мови слов'янської групи, а також англійську, німецьку, французьку, що дуже допомагало йому під

час наукових поїздок до Європи. Після закінчення університету проходив стажування в Австрії, Німеччині, Франції, Італії.

В період політично нестабільний і хиткий (1917 р.) Вернадський приймає пропозицію свого давнього друга Сергія Ольденбурга, на той час міністра народної освіти, обійняти посаду його заступника. Слід зауважити, що влада як самоціль ніколи не цікавила Вернадського, його приваблювала лише можливість удосконалити систему освіти і науки. І знову Вернадський демонструє свою активну громадянську, а тепер і державницьку позицію, переконуючи у необхідності відкриття університетів нового типу, де існували б факультети прикладних наук. І доводить, що можливість отримання вищої освіти вчителями, лікарями, інженерами, агрономами сприятиме економічному і культурному розвитку країни.

Прогресивні та далекоглядні ідеї втілював науковець в гуманітарній царині. Саме Володимиру Вернадському належить провідна і керівна роль у заснуванні Української Академії наук як самостійної державної інституції, де сконцентрована історична та культурна пам'ять нації. В листі до свого однодумця і друга Миколи Василенка, який був одним з ініціаторів заснування Академії наук, Вернадський писав: «Коли б у Києві витворилася така Академія, то тим неначе було б здобуто визнання рівноправної з іншими народами ваги за українською культурною працею в одному з найвищих виявів духовної діяльності людства — в науковій праці». У жовтні 1918 року Вернадського обира-



Володимир Вернадський

Джерело: Вікіпедія

ють першим президентом Української академії наук. При академії також за його ініціативи відкрито Національну бібліотеку та Національний музей. 1920 року Вернадський став ректором Таврійського університету.

Наукові досягнення вченого, що випереджав час, беззаперечні. Володимир Вернадський залишив нам велику наукову спадщину (понад 400 праць, багато з яких не оприлюднювались у повному обсязі до 90-х років) як історик, організатор науки, мислитель, у центрі уваги якого були не лише питання природознавства, а й гуманітарного розвитку суспільства.

Нині ім'я Володимира Вернадського носять Національна бібліотека України, інститут загальної та неорганічної хімії Національної академії наук (НАН) України, найвища нагорода за видатні досягнення в галузі природничих наук — Золота медаль НАН України, а також — Українська антарктична станція, Таврійський національний університет, вулиці, проспекти та станції метро в різних містах країни. ■

Юлія КАМІНСЬКА

ІНТЕРВ'Ю

Продовження з 1 сторінки

Окрім того, цей напад перекреслює ідею відведення військ, яке там здійснили. Обіцянки Володимира Зеленського закінчити війну — під великим запитанням. І перспективи наступної зустрічі у «нормандському форматі» дуже віддалені.

Ми пам'ятаємо слова президента Зеленського про те, що він «заглянув в очі Путіна і побачив там бажання закінчити війну». Маємо також неоднозначні ініціативи щодо спільного з бойовиками патрулювання територій, платформ єдності й таке інше... На вашу думку, Зеленський залежний від обставин чи має стратегію? Якщо має, то яку?

Вже був один президент — Джордж Буш, який подивився в очі Путіна і побачив там демократію. Думаю, у Зеленського був певний план, трохи ідеалістичний і наївний. Зараз «медовий місяць» закінчився. Його рейтинг дуже впав і тенденція до пониження зберігається. Тепер Зеленський не в змозі виконати свою головну передвиборчу обіцянку — закінчити війну, що стає дедалі очевиднішим. Думаю, що та остання ескаляція з боку Росії також зроблена для того, щоби збільшити хаос в Україні. Зеленського розглядати муть як слабого президента, який не здатний нічого зробити. На жаль, він не спробував скористатися досвідом свого попередника, пішов на відкриту війну з усією попередньою правлячою елітою.

Складається враження, що, дійсно, політика Зеленського не є цілком самостійною. Хороший глава держави буде її, спираючись не на свою уяву, а на роботу цілої команди експертів, які

опрацюють різні варіанти: якщо Путін діятиме так, то ми повинні зробити ось це; якщо він зробить інакше — ми діятимемо ось так. І так далі.

Мені здається, що на початку Володимир Зеленський вірив у свою «щасливу зірку». Зараз надходить розчарування, і він буде змушений звернутися до людей, які довели, що уміють працювати на користь України. Він має з ними співпрацювати. Я знаю, що це не буде просто, але, можливо, це єдиний шлях, щоб врятувати те, що ще можна врятувати. Перш за все — дух Майдану.

Складається враження, що зараз реалізовується протилежна мета. Беркутівців віддали Росії, учасники АТО й активісти Майдану стають фігурантами кримінальних справ.

Я не зовсім впевнений, що Зеленський усвідомлює, що робить. Може, він думає, що це шлях, який дозволить домовитися з Путіним. Але той останній урок (посилення обстрілів бойовиків), мабуть, успішно його виликував і переконав у протилежному.

Що означає заміна Путіним свого помічника з українського напрямку Владислава Суркова на Дмитра Козака?

Дмитро Козак є м'якою версією Суркова. Може, більш розумною. Йому вдалося заморозити конфлікт у Придністров'ї й призвести до того, що Молдова зараз перебуває під великим впливом Росії. Сурков радше годиня для «брудної роботи», а Козак є більш ефективним — згідно з інтересами Росії та Путіна.

Нещодавно, коментуючи закиди російського президента до Польщі, ви сказали, що історична політика, яку він сьогодні представляє, збігається з наративом Сталіна майже на сто відсо-

тків. Що в політиці Путіна є від самого Путіна?

Те, що він створює, — це своєрідний небезпечний гібрид, поєднання найчистішого сталінізму з імперською політикою Катерини II, князя Потьомкіна та їхньою концепцією приєднання Тавриди і Криму. Дії Путіна щодо Криму — це фактично втілення ідеї, яку одного разу вже реалізували ці двоє. Тож він нічого нового не винайшов. Він неспроможний придумати, створити щось самостійно. Це — епігонство, нетворче наслідування імперської традиції з додатком радянської нарації. Дуже шкідливе, передусім для росіян.

В історію він, звісно, увійде. Але чи в тій ролі, яку запланував?

Здається, Путін вже опинився перед стіною. Він має зараз, власне, самі лише проблеми. Санкції не відмінили, є загроза нових через війну в Сирії. Росія виключена з міжнародних спортивних змагань за допінг, що дуже болісно для Путіна, бо спорт для нього — важлива тема. Він програв кілька ключових справ у Міжнародних трибуналах, зокрема — щодо позову Нафтогазу проти Газпрому. Йому досі не вдалося запустити газогін «Північний потік-2» і не факт, що взагалі вдасться — завдяки санкціям США. У Сирії раптом виявляється, що Туреччина вже не спільник. Лукашенко опирається і не хоче союзу з Росією. Болісним ударом для РФ стало створення Православної церкви України і втрата Московським патріархатом свого статусу. Можна сказати, що Путіну багато чого не вдається. Його рейтинг, згідно з соціопитуваннями, дуже низький — ледве понад 30%. Думаю, що 2020 рік буде критичним для його влади. В Росії може щось ста-

тися, що буде для нас усіх великою несподіванкою.

Але погано, що є західні політики, які хочуть домовитися би з Путіним і які здатні проводити політику сприяння агресивній Росії.

Парадоксально. Одна особа створює стільки проблем для мільйонів людей. Чи дійсно йдеться про волю одного Путіна, чи про групу, яку він лише презентує?

Не думаю, що це одна людина. Це — група, для якої Путін є лише обличчям. Вона тримає всю економіку, не тільки російську. Це — надзвичайно багаті люди, які фактично вкрали гроші у російського народу і використовують їх для перекупування політиків у всьому світі, у тому числі і в Америці. Коли ми дізнаємося про це більше.

Російський імперіалізм — це невиліковний діагноз, чи є надія, що колись ця країна зміниться на краще?

З нею станеться те ж саме, що і з усіма імперіями на світі — вона розпадеться. Раніше чи пізніше це відбудеться. Російська Федерація — це штучне утворення, сформоване в основному шляхом підкорення і експлуатації. Це етнічно неоднорідна держава, в якій, імовірно, скоро можуть домінувати мусульмани. Росія в тому вигляді, у якому вона існує сьогодні — зверхня, така, що ламає міжнародне право, використовує шантаж і корупцію в міжнародній політиці, небезпечна для своїх сусідів — не має майбутнього. Вона розпадеться, як це сталося з Британською чи Французькою імперіями. Добре було б, якби це відбулося у більш-менш контрольований спосіб, щоб це не спровокувало третю світову війну. ■

Світлана ЛАГУЗ

Чи настане зміна поколінь?

«Потрібна зміна поколінь – від низових ланок до центрального керівництва Об'єднання українців у Польщі у Варшаві», – заявляє колишній директор українського ліцею, віце-маршалок вармінсько-мазурського регіону, політик, багаторічний громадський активіст Мирон Сич.



Він сам пройшов такий же еволюційний шлях, як і українська громада в Польщі після I З'їзду Об'єднання українців у Польщі (ОУП). У розмові Мирон Сич згадує, що виріс у патріотичній родині, навчався у ліцей в Гурові-Ілавецькому. Бажання займатися громадською діяльністю перейняв від шкільних вчителів та громадських активістів Ольги і Теофіля Шербів. Цей процес був для нього та для багатьох тодішніх активістів Українсько-го суспільно-культурного Товариства (УСКТ/ОУП) природним.

Що сьогодні стоїть на заваді тому, щоби так само передавати естафетну паличку сучасній українській молоді? Це, на мою думку, – питання до делегатів з'їзду.

Мирон Сич вважає, що за умов недостатнього фінансування культурних заходів національних меншин Об'єднанню слід перейти на «діаспорівську модель» організації проектів – так, у Канаді та США, де українську громаду підтримує місцевий бізнес.

Беручи до уваги те, як структури місцевого самоврядування нас підтримують, така ідея має сенс – вважає Мирон Сич. Де знайти донорів і як переконати їх фінансувати наші заходи – це наступне питання до делегатів з'їзду.

Віце-маршалок Вармії та Мазурів є одним із небагатьох українців, що досягли у Польщі такого політичного та професійного рівня. При цьому він не цурається свого українства, як деякі люди, що займають високі пости і напівпошепки натякають на своє «укра-

їнське, або ж кресове походження». Мирон Сич поруч із Володимиром Мокрим та Мирославом Чехом є одним із найважливіших українських діячів громади. Усі вони вони символічно «почали свій шлях із УСКТ/ОУП». Для Мирона Сича виникнення Об'єднання було знаковою подією, розповідає він:



Гурово-ілавецький ліцей – це кузня кадрів української громади у Польщі. Випускники 1979 року, серед них Мирон Сич (стоїть перший справа в останньому ряді)

«Для мене створення у 1990 році ОУП мало особливе значення. Ще у 1981 році, під час початку діяльності профспілки «Солідарність», частина українських студентів, серед яких був і я, хотіла реформувати Українське суспільно-культурне товариство. Це бажання виникло на хвилі активності студентів з усієї Польщі. Тоді нам було складно досягти успіху, адже відомо,

під яким пильним наглядом Міністерства внутрішніх справ перебувало УСКТ. Але студенти в усій Польщі хотіли мати власну організацію, незалежну від влади, і це не подобалося комуністичному правлінню. Почалися в УСКТ своєрідні «репресії» проти «бунтарів».

Внаслідок цього Товариський суд УСКТ судив, як згадує, 26 людей за «крамольну діяльність», а трьох із них позбавив членства. Це були Володимир Мокрий, Владислав Козубель та я. До виникнення Об'єднання українців у Польщі ми, троє «сепаратистів», були поза структурами організації, проте і далі продовжували активну діяльність у студентських гуртках. Після воєнного стану при Спілці польських студентів виникла Загальнопольська рада студентів національних меншин (ЗРСНМ), що об'єднувала молодь білоруської, литовської та української громад.

Ця структура давала українським студентам більше можливостей для діяльності, ніж УСКТ. Відлига, що почалась тоді у Польщі, пішла нам на користь. Ми вміло використали цей момент, на який припали також перші напів-демократичні вибори до Сейму. Депутатом від «Солідарності» тоді став українець із Кракова Володимир Мокрий.

Під час виникнення ОУП було дуже добре видно, як ефективно співпрацювало старше «уєскавіське» покоління та студентська молодь – передусім випускники педагогічного ліцею в Бартошицях, українських шкіл у Лігніці та Гурові. Також вперше з часів примусового виселення у Польщі стала присутньою світова українська діаспора, бо ж саме в українській школі у Білому Борі проходив її Всесвітній форум.

Виклики, що стоятимуть перед Об'єднанням на з'їзді

Ще до початку заходу треба наголосити, що в структурах ОУП – нова ситуація. Сьогодні у ланках різного рівня багато активістів, які прийшли до Об'єднання ще під час з'їзду-заснування організації 30 років тому. Згадаймо про цей колишній ентузіазм та запитаймо самі себе – що з нього залишилося сьогодні. Зараз політична ситуація у Польщі зовсім інша, ніж 30 років тому, з боку влади ми не відчуваємо колишнього сприяння. Це треба брати до уваги, плануючи роботу організації.

Час невинно пливе, покоління за-сновників Об'єднання вже набагато старше, можливо, прийшов час зміни поколінь – не лише в Головній раді та Головній управі, але і в місцевих гуртках.

Також слід констатувати, що у минулі десятиліття головним рушієм суспільної активності ОУП були сільські ланки, більша частина читачів «Нашого слова» також жила в селі. Зараз ці «українські» села майже не існують, бо молодь переїхала до більших міст. Вармінсько-Мазурське воєводство – не виняток. Найбільша українська громада – у його столиці, Ольштині. Схожі демографічні процеси відбуваються у Варшаві, Гданську, Вроцлаві, Щеціні. Ми мусимо усвідомлювати, що без залучення до роботи ОУП української молоді організація перестане існувати. Наразі очевидно, що ми не змогли працювати так, аби заохотити цих людей приєднатися до Об'єднання. Ми також розуміємо, що в таких організаціях активісти працюють на громадських засадах – це треба змінити, аби вони не жертвували своїм часом та коштами. Кожен учасник повинен отримати гарантії того, що матиме можливість займатися також особистими справами. Досі серед активістів траплялися випадки, коли їм доводилося жертвувати своїм сімейним життям на користь роботи в ОУП. Наразі нам не під силу наймати багато штатних фахівців, аби вони за відповідну зарплату виконували для громади професійну роботу.

Зараз основні організаційні завдання – це написання проектів на отримання грантів від польських та міжнародних донорів. Для цього потрібні фахівці. Це питання делегатам з'їзду також належить вирішити. ■

Орест ЛОПАТА

Знімки з фейсбук-сторінки Мирона Сича



▲ Велику увагу Мирон Сич приділяє фестивалеві «Еколомія» в Гурові-Ілавецькому

Нова організація – Об'єднання українців у Польщі, яку тоді очолив Юрій Рей, – повністю реабілітувала нас як «дисидентів» УСКТ. Відтоді, з 1990 року, ми могли на повну силу працювати на користь української громади у Польщі. Це був сприятливий час для громад – зокрема, у Сеймі прихильним до нас депутатом був Яцек Куронь, що став головою Комісії нацменшин. Ми активно долучилися до роботи над законом про меншини, якого до тих пір у Польщі не було. Однак схвалили його лише у 2005 році.

У цей же час Сенат прийняв постанову про засудження акції «Вісла». Окрім ОУП, почали виникати інші українські товариства, засновниками яких були колишні студентські активісти.

Об'єднання також долучилося до створення системи українського шкільництва у Польщі. 1 вересня 1990 року в Гурові-Ілавецькому почала працювати окрема українська середня школа, яка виникла на базі українських класів місцевого ліцею; потім з'явилися початкові школи в Бартошицях і Перемишлі. Це все відбувалося на хвилі великого ентузіазму, національного піднесення.

► Серед учасників фестивалю «Еколомія»





«ЧЕРКАСИ» — УКРАЇНСЬКА ВОЄННО-МОРСЬКА ДРАМА. РЕЖИСЕР: ТИМУР ЯЩЕНКО. СЦЕНАРІЙ: ТИМУР ЯЩЕНКО, РОБЕРТ КВІЛЬМАН. У ГОЛОВНИХ РОЛЯХ: ЄВГЕН ЛАМАХ, ДМИТРО СОВА, РОМАН СЕМИСАЛ. ТРИВАЛІСТЬ: 94 ХВ. ПРЕМ'ЄРА В УКРАЇНІ: 27 ЛЮТОГО 2020. ВИРОБНИКИ: ТОВ «МКК ФІЛЬМ СЕРВІС» (УКРАЇНА) ТА «INTER MEDIA LLC» (ПОЛЬЩА). СТРІЧКА СТВОРЕНА ЗА ПІДТРИМКИ ДЕРЖКІНО УКРАЇНИ.

«Черкаси»: патріотичне кіно без пафосу

За основу сюжету першої в історії вітчизняного кінематографу картини на тему військово-морських сил (ВМС) взяті реальні події

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

березня 2014 року. Саме тоді відбулася спецоперація збройних сил Російської Федерації по анексії півострова Крим, а українські кораблі ВМС пробивалися на материкову частину країни, до Одеси. Тральщик «Черкаси» чинив опір російським окупаційним військам в бухті Донузлав і три тижні відмовлявся опускати державний прапор. Головний герой фільму, командир корабля Юрій, має реальний прототип — це український військовий моряк, капітан II рангу ВМС України Юрій Федина.

На початку фільм викликає багато запитань і здивувань: якісь прості, звичайнісінькі люди, та й армія незрозуміло яка — з дідівщиною, безладом, картами, нецензурною лайкою, нічними гульками. Форма висвітлення побуту в армії незвично грубувата, але режисерський задум ясний: показати те, що було напередодні війни, без прикрас. Не забуваймо, що навіть через майже 25 років після здобуття незалежності Україною її збройні сили до початку війни підійшли в розібраному, деморалізованому стані, наскрізь пронизані «совковістю» та дідівщиною.

Мишко, один із головних героїв, який потрапляє до армії напередодні кримських подій, не має в собі нічого героїчного, більше того, викликає навіть відразу і огиду своїм способом життя. Образ збірний, таких «пропавших», на жаль, часто можна зустріти в житті. Але потім, в екстремальних обставинах, він бере в руки зброю та відважно чинить опір агресору — і героєм стає

вже у підсумку, за результатами своїх вчинків.

Картину сприйняли по-різному. Переважно публіку вразила стрічка, люди плакали у фіналі, але були й відгуки, що вона є неширою і навіть антиукраїнською. Проте складно віднайти у ній те, чого ми не бачимо у повсякденному житті. Люди, особливо на Чернігівщині, звідки родом персонажі Мишко та Лев (у виконанні молодих українських акторів Євгена Ламаха та Дмитра Сиви відповідно), розмовляють суржилом. Такими є справжні українські реалії: північно-східна Київщина, Чернігівщина, частина Сумщини — це найбільший територіальний осередок, де суміш української мови з русизмами є звичним явищем. В картині багато п'ють та лаються нецензурною лайкою, що теж є режисерським задумом показати армійське життя «без прикрас». Наскільки якісно це вдалося реалізувати — залишимо питання для критиків, сам же задум, як режисерську спробу показати реальність, можна зарахувати зі знаком «плюс».

Важливим моментом у фільмі є прийняття екіпажем загалом, і кожним матросом окремо, рішення — залишатися вірним українському командуванню чи переходити на бік іншої країни (на той момент Російську Федерацію ще й ворогом офіційно ніхто не називав). Стрічка дозволяє згадати, що на початку війни в українців присутнє було все: і розгубленість, і спантеличення, і неспівмірність, і вагання. Власне, до того як взяти в руки автомати і почати стріляти по

«зелених чоловічках», всі кіногерої проживають цілу гаму почуттів. Вагання, сумніви, відчай — такі емоції наскрізною ниткою проходять у сценарній лінії поведінки матросів. В результаті все ж вчинок — перехід на бік іншої країни — характеризується як зрада.

Як розповів в коментарі кореспонденту «Нашого слова» актор Роман Семисал, що грає командира корабля, у фільмі цей момент подали дещо м'якше. В реальності прототип його героя дуже категорично відреагував на тих, хто перейшов на бік Росії — як на відвертих зрадників. За словами Романа, коли він приймав рішення щодо зйомок, його особисто «підкупив» сюжет — це мав бути фільм про звичайних людей, а не апіорі героїв. «Для мене було важливо, щоб це була не банальна пропаганда, а правдиве висвітлення подій, того моменту, коли за лічені хвилини чи секунди потрібно було приймати доленосні в своєму житті рішення», — каже актор.

Стрічка з'явилася завдяки тісній співпраці творчих та технічних фахівців та кіно-структур двох країн — України та Польщі. Співавтором сценарію з головним режисером картини Тимуром Ященком став польський фахівець Роберт Квільман, та й сам режисер є вихованцем Державної вищої школи кіно, телебачення і театру імені Леона Шиллера. Тож картину можна сміливо називати поєднанням кінематографу двох сусідніх країн. ■

Олексій КОМАРОВСЬКИЙ

УКРАЇНА

Продовження з 5 сторінки

би з доглядом за дітьми у працюючих батьків. Однак після того, як прокурор порушив справу про невиконання місцевою владою розпоряджень уряду, Харків вирішив закрити навчальні заклади з 13 березня.

Церква та паства

У неділю у соціальних мережах з'явилися фотографії з храмів у різних містах України, де можна було побачити численних парафіян, які прийшли на службу. Для порівняння, деякі публікували фотографії порожніх церков з Польщі.

13 березня у Радомишлі Житомирської області померла жінка — перша офіційна жертва коронавірусу в Україні. Їй було 70 років. 8 березня вона брала участь у богослужінні, в якому брали участь від 20 до 25 людей. У самій церкві Державна служба з надзвичайних ситуацій провела дезінфекцію.

Створена наприкінці 2018 року незалежна Православна Церква України наразі вирішила не обмежувати служби, натомість лише рекомендувала утримуватися від обміну поцілунками під час вітання і цілування хрестів та ікон.

«На час пандемії, а особливо у разі наявності підвищеної небезпеки у конкретних місцевостях, достатнім виявом шанування святинь (хреста, ікон, святих мощей) може бути поклоніння/ поклон перед ними, без цілування. Зазначене також може застосовуватися до особистих вітань та вияву пошани між членами Церкви, зокрема між священнослужителями і мирянами під час подання благословення», написано у заяві, опублікованій ПЦУ 12 березня.

При цьому в храмах рекомендується використовувати дезінфікуючі засоби. Рішення про наступні кроки має бути прийняте на засіданні Синоду наступного тижня.

Українська греко-католицька церква закликала віруючих дотримуватися рішень влади. Служби у церквах відбуватимуться, але в той же час вірних заохочують до молитви вдома.

«У цей час Великого посту дотримуймося домашнього молитовного правила. Можна користати із трансляцій богослужінь за посередництвом сучасних засобів комунікації. Заохочуємо священників відповідати на прохання вірних уділяти їм Таїнства Сповіді та Причастя вдома, особливо коли йдеться про хворих осіб», — зазначив Глава УГКЦ Святослав Шевчук.

У зв'язку із загрозою поширення коронавірусу Духовне управління мусульман України «Умма» видало у цій справі фатву (офіційний висновок), в якому зазначено, що шаріат дає право на молитву вдома і навіть наводить теологічні аргументи.

«Отже, якщо існує серйозний ризик захворюти чи поширити хворобу, то, як зазначили мусульманські правознавці, не треба відвідувати мечеть або інші громадські місця. Також людині, що захворіла, не можна відвідувати мечеть та інші громадські місця, щоб запобігти інфікуванню інших осіб», зазначено в заяві, зробленій Українською Радою з фатв і досліджень ДУМУ.

Маніпуляції та дезінформація

Недовіра українського суспільства до влади підживлюється маніпуляціями у деяких медіа. У четвер ввечері це

сталось у популярному політичному ток-шоу «Право на владу» на телеканалі «1+1». На підставі свідчень одного з пасажирів була побудована історія про те, що пасажирів з Італії ніхто не контролює у київському аеропорту, незважаючи на те, що на борту перебували пасажирів, які кашляли. Контроль повинен був з'являтися лише на прохання інших пасажирів. Цікаво, що на відео з літака не видно, що люди кашляють.

Пасажир, на основі розповіді якого побудувала свій репортаж ведуча ток-шоу, виявився блогером, який виступає медичним експертом на одному з каналів YouTube, пов'язаному з колишнім міністром фінансів часів Віктора Януковича. Наприклад, він порівнює медичну реформу з геноцидом. Блогер також був кандидатом на виборах до Київської ради за списком, який фінансував олігарх Ігор Коломойський, тобто від партії «Укроп». А саме телебачення «1+1», яке підняло паніку, належить І. Коломойському.

Втім, подібні маніпуляції та спроби роздмухувати паніку в людей у реальному світі, схоже, не спрацьовують. Мі-

ністерство охорони здоров'я підготувало рекламу про принципи підвищеної гігієни. Представник міністерства інформує про вжиті заходи та правила, яких повинні дотримуватися жителі України. Водночас вони спростовують дезінформацію. Наприклад, пояснюють, що алкоголь не захищає від коронавірусу.

Багато суперечливої інформації стосується кількості тестів на коронавірус та апаратів штучного дихання.

Економічна ситуація України також може стати проблематичною у довгостроковій перспективі. З кінця 2019 року спостерігається 5% зниження промислового виробництва. Крім того, неспокійно на фінансових ринках. Євро за короткий термін значно зросло — з понад 26 гривень до понад 29 гривень беручи до уваги заборону на комерційну діяльність, для багатьох власників маленьких фірм це означає великі проблеми, або навіть кінець їх бізнесу, тому експерти піднімають питання щодо допомоги фізичним особам підприємцям (ФОП) з боку держави. ■

Петро АНДРУСЧКО, Київ



1 % на українську школу в Бартошицях

Звертаємося з проханням до людей доброї волі перерахувати 1% прибуткового податку за 2019 рік на діяльність Товариства «Калина». Ваша допомога є необхідною для реалізації навчально-виховних завдань української школи в Бартошицях.

Ми вдячні Вам за дотеперішню підтримку.

Stowarzyszenie «Katyń» KRS: 0000208516

Любомира Тхір, директорка Початкової школи № 8
ім. Лесі Українки з українською мовою навчання
в Бартошицях, Івона Тетковська-Морщицна,
голова Товариства «Калина»

Мною страшенно потрясла сумна вістка,
яка надійшла з Лемківщини.

До вічності відійшов

бл. пам. Стефан Гладик

великий Газда рідної Бескидської землі, патріот, який наполегливо відроджував українство-лемківство на втраченому раю лемків, а водночас, будучи членом Спільної комісії уряду і нацменшин та радним Горлицького повіту, будував добрі польсько-українські відносини.

Як голова Об'єднання лемків, щорічно організував велику культурну подію — «Лемківську ватру» у Ждині. Цим святом «світ пришов до лемків»: президенти, політики, лідери українських організацій у діаспорі, музики, художні колективи і тисячі звичайних гостей. Усі живилися магією гір, традицією і вірою лемків та щирістю господарів. Бракуватиме нам Його принциповості і сердечності. Вічна Йому пам'ять!

Сім'ї Покійного Стефана висловлюю щире співчуття.

Мирон Сич,

віце-маршалок Вармінсько-Мазурського воєводства

Великим сумом наповнила звістка
про відхід до вічності

бл. п. Владислава Мацелка

Народжений в селі Верхрата 25.11.1940 року. Помер в Бартошицях 06.03.2020 року.

Він запам'ятався мені як справжній діяч, який ефективно працював в державних установах в Гурові-Ілавецькому. Був війтом в селі Кандити, а коли при ліквідації гмін приєднали гміну до міста, він був обраний на посаду голови міста і гміни в Гурові-Ілавецькому. Під час створення ліцею з українською мовою в Гурові-Ілавецькому рішення повинно було бути затверджене радою міста та головою міста і гміни. І саме Владислав Мацелко підписав це рішення. Через 2 тижні він був звільнений з посади голови — можемо здогадуватися, з якої причини.

Дальша його діяльність — проведення референдуму у справі про роз'єднання міста і гміни як окремих суб'єктів. Референдум відбувся з позитивним рішенням. А Владислав Мацелко став обраний війтом гміни Гурова-Ілавецького та виконував ці обов'язки війти аж до переходу на пенсію.

Владислав Мацелко був співорганізатором екскурсій до Верхрати, Монастиря та Бучини. На празник 28 серпня щороку від 1991 року до 2019 року він завжди був присутній на цих подіях.

Сестрам, братам та їх родинам складаю щирі слова співчуття. Вічна Йому пам'ять.

Іван Смут

Приєднуються Михайло Смут

та Олена і Богдан Костишини

22.02.2020 року відійшов у вічність наш приятель,
активний учасник нашого релігійного
і політичного життя в Гданську

† Мирослав Смолій

Народився 15.01.1931 р. в Станіславові, в Гданську закінчив середню школу, юридичні студії в Познані. Був співзасновником ланки УСКТ в Гданську, помагав в юридичних проблемах нашій організації і українцям. Мав дуже гарні відносини з довголітнім головою Павлом Кремінським, про якого перед роками написав статтю до «Нашого слова» — «Такого як Павло другого немає». Помагав першому отцеві гданської парафії Василеві Гринику, возив його на пам'ять богослуження на мотоциклі. Працював прокурором, адвокатом, юридичним дорадником довгі роки, майже до смерті, а прожив 89 років. Дякуємо, що Ти був поруч нас.

Приятелі з ОУП і УГКЦ в Гданську

Тіло покійного складено на кладовищі «Srebrzysko» в Гданську. Вся гданська громада єднається в скорботі з рідною б.п. Мірка — нехай гданська земля буде Йому пухом.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ, у зв'язку з закриттям авіаперевезень та обмеженням поштових послуг, передбачається тимчасова затримка висилки газети за кордони Польщі. Ми продовжуємо працювати та щотижня випускаємо новий друкований номер. У разі потреби просимо писати на мейл: redakcja@nasze-slowo.pl
Додатково читайте актуальні новини на сайті nasze-slowo.pl

Редакція

XVIII Загальнопольський рисунковий конкурс

«Рідні землі дідусів моїми очима»

Праці можна виконати в різних пластичних формах (найкраще формат А3). Просимо, не кладіть на малюнки пластиліну та гострих елементів, які можуть знищити дитячі праці в транспорті.

Братимуться до уваги тільки індивідуальні праці. На звороті праці треба подати: • ім'я і прізвище • клас і школу, вік автора • адресу і номер телефону. Професійне журі оцінюватиме у категоріях виконавців: 1) діти дошкільного віку (до 6 року життя); 2) школярі у віці 7-9 років (початкова школа); 3) школярі 10-12 років; 4) школярі 13-15 років.

Найкращі праці будуть нагороджені та експоновані під час XLV Фестивалю українських дитячих ансамблів — Кошалін 2020.

Робіт не повертаємо!

Праці просимо надсилати до 20 травня 2020 на адресу:

Związek Ukraińców w Polsce,
Zarząd Oddziału w Koszalinie
ul. J. Piłsudskiego 6/1, 75-500 Koszalin.

тел.: 094 /342-64-70, 884-994-009. zup_koszalin@wp.pl

Управа відділу ОУП у Кошаліні

48 Загальнопольський конкурс писанок ім. Михайла Ковальського в Гожові-Великопольському скасовано з огляду на карантин

Управа відділу Об'єднання українців у Кошаліні, Stowarzyszenie KIWANIS International Klub Koszalin, Дирекція комплексу українськомовних шкіл у Білому Борі, Управа Фонду ДЕКА заохочують людей доброї волі до передання 1% прибуткового податку на підтримку Комплексу українськомовних шкіл у Білому Борі та пунктів навчання української мови, вписуючи в податкову декларацію PIT за 2019 рік нижче подану інформацію:

STOWARZYSZENIE KIWANIS
INTERNATIONAL KLUB KOSZALIN

ul. Zwycięstwa 32, 75-037 Koszalin

Konto: Bank Millennium S.A.

nr 34 1160 2202 0000 0000 3295 8076

KRS nr 0000138192 NIP 669 23 40 671

z dopiskiem: „pomoc na rzecz dzieci ze szkoły w Białym Borze i punktów nauczania”.

92

Кавалер 40 років познайомиться з панною україночкою від 30 до 40 років для проживання у Канаді. Листи, номер телефону і фото слати у редакцію «Наше слово».

Загальноосвітня школа № 4 в Лігніці оголошує набір учнів до 1 класу і 7 класу початкової школи та до 1 класу ліцею на 2020/2021 навчальний рік



Рекрутаційна пропозиція 2020/2021 – 4-річний загальноосвітній ліцей.

Ми плануємо набрати один клас, програма якого буде включати такі профілі згідно вашого вибору: • біологічно-хімічний • екологічний • економічний • політехнічний.

З глибоким сумом повідомляємо, що на 84 році життя 14 лютого 2020 року відійшла у вічність

бл. п. Анна Онишканич з дому Котис

Народилася у Волі Вижній на Лемківщині, виселена з родиною до Нелепу в Свідвинському повіті. По закінченні педагогічної школи працювала у школі в Малехові, де познайомилася зі своїм чоловіком Йосифом, з яким прожила 57 років. З часом подружжя переселилось до Славна, де бл. п. Анна Онишканич з великою відданістю вчителювала у початковій школі.

У 2006 році Анна з чоловіком повернулись на рідну землю і оселились у Сяноці. Покійна залишила у скорботі чоловіка, дві доні та двох внуків. Похоронний обряд відправили отці: Андрій Журав та Григорій Пацан, які разом з родиною та знайомими провели покійну Анну на місце спочинку, на кладовище у Репеді.

Анно, вічна Тобі пам'ять!

Родина

Ельблонзький відділ Об'єднання українців у
Польщі запрошує на

54 Дитячий фестиваль української культури

який відбудеться 16—17 травня 2020 року
в залі театру ім. Александра Севрука в Ельблонзі
(вул. Театральна 11).

Заявки про участь дітей (дошкільнята та учні початкової школи) слід надсилати до 27.04.2020 електронною поштою: mirek.prytula@wp.pl
У заяві слід подати імена та прізвища дітей і вихователів, а також е-мейл та номер телефону вихователів. Час виступу кожної групи — не більше як 10—15 хв. Організатори застерігають собі право до скорочення програми. Організатори забезпечують нічліги і харчування. Приїзд за власний коштів. Додаткова інформація — телефонним шляхом: 602 644 779 (Іванка Шмигельська), 605 295 005 (Мирослав Притула).

Організатори

XLV Фестиваль українських дитячих ансамблів Кошалін 2020

відбудеться

6-7 червня 2020 року (субота, неділя)

Зголошення про участь ансамблів просимо надсилати листом до 30 квітня ц.р. на адресу:

Związek Ukraińców w Polsce
Zarząd Oddziału w Koszalinie

ul. J. Piłsudskiego 6/1, 75-500 Koszalin

тел.: 94 /342-64-70, 884-994-009, zup_koszalin@wp.pl

У заяві слід подати: • назву ансамблю • місцевість • ім'я та прізвище керівника, а також його електронну адресу і телефон • тему, заголовок, час тривання програми (субота — не довше 15 хв.; неділя — 10 хв.). • кількість виконавців та опікунів (1 на 15 дітей) • кількість мікрофонів тощо.

Управа відділу ОУП у Кошаліні

Наше Слово

Adres: Redakcja Nasze Slowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama — tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny — 22 677-88-11, sekretarz redakcji — 22 677-84-46,
redakcja — 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny — Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego — Paweł Łoza, sekretarz — Tetiana Daniuchenko, redaktorzy — Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny — Olga Rusina, redaktor techniczny — Olga Michaluk, prenumerata, reklama — Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: <http://www.oup.ukraina.com.pl>

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slowo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2700 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 — czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ — 17⁰⁰.

